

Syllabus – June, 2025

**Department of Social Work
And
Rural Development**

**Bachelor of Rural Studies
(Rural Planning and Development)**

Program Outcomes (POs) for Undergraduate Curriculum for faculty of Social Science.

POs	Justification
PO1: Discipline-Specific Knowledge	PO1: Discipline-Specific Knowledge - Provides a strong foundation in social sciences to understand the society using an interdisciplinary approach and discipline-specific knowledge.
PO2: Problem Analysis	PO2: Problem Analysis - Develops critical thinking and analytical skills by applying Social Science methodologies to identify and analyze complex social issues.
PO3: Experimental Skills	PO3: Experimental Skills - Develops an understanding about moral awareness and be prepared for taking social responsibility with an holistic understanding of society through experimental skill.
PO4: Environment and Sustainability	PO4: Environment and Sustainability - Develops an understanding based on Gandhian approach towards the sustainable development goals and environment .
PO5: Ethics and Values	PO5: Ethics and Values - Strengthens principles, professional ethics, and integrity , ensuring students to apply knowledge responsibly and ethically.
PO6: Communication	PO6: Communication - Develops an understanding about Culture in context with space and time.
PO7: Modern Tool Usage	PO7: Modern Tool Usage - Enables advanced scientific instruments, tools, techniques and software , ensuring efficiency in research and industry applications .
PO8: Teamwork and Leadership	PO8: Teamwork and Leadership - Prepares students for collaborative work in research with other institutes , developing leadership skills for multidisciplinary teamwork .
PO9: Lifelong Learning	PO9: Lifelong Learning - Encourages continuous learning and adaptability , ensuring graduates stay updated with appropriate societal changes.
PO10: Project Management	PO10: Project Management - Develop approaches for self-learning through the inter-disciplinary tools and enhancing the capacity for life-long learning through project management.

PO11: Innovation and Entrepreneurship	PO11: Innovation and Entrepreneurship - Develops understanding about the system and the policy making process and their implementation for promoting innovation and entrepreneurship in students.
PO12: Societal Contribution	PO12: Societal Contribution - Applies knowledge for social good, reinforcing self-reliance, rural development, and the application of Gandhian ideals in scientific practice.

POs	Justification
PO1: વિષયવિશિષ્ટ જ્ઞાન:	PO1: વિષયવિશિષ્ટ જ્ઞાન: સામાજિક વિજ્ઞાનમાં મજબૂત પાયો પૂરો પાડી વિદ્યાર્થીને ઇન્ટરડિસિપ્લિનરી અભિગમ અને વિષયઆધારિત જ્ઞાન દ્વારા સમાજને સમજવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.
PO2: સમસ્યાનું વિશ્લેષણ:	PO2: સમસ્યાનું વિશ્લેષણ: વિદ્યાર્થીમાં સામાજિક વિજ્ઞાનની પદ્ધતિઓના ઉપયોગથી જટિલ સામાજિક સમસ્યાઓની ઓળખ અને તેનું વિશ્લેષણ કરવાની તર્કસંગત અને વિશ્લેષણાત્મક ક્ષમતા વિકસે છે.
PO3: પ્રયોગાત્મક કૌશલ્ય:	PO3: પ્રયોગાત્મક કૌશલ્ય: વિદ્યાર્થીમાં નૈતિક જાગૃતિ ઉભી કરે છે અને પ્રયોગાત્મક કૌશલ્યના માધ્યમથી સમાજ પ્રત્યે જવાબદારીની ભાવના સાથે હોલિસ્ટિક સમજૂતી વિકસાવે છે.
PO4: પર્યાવરણીય અને ટકાઉ વિકાસ:	PO4: પર્યાવરણીય અને ટકાઉ વિકાસ: ગાંધીવાદી અભિગમના આધારે ટકાઉ વિકાસના લક્ષ્યો અને પર્યાવરણીય સમજ વિકસાવે છે.
PO5: નૈતિકતા અને મૂલ્યો:	PO5: નૈતિકતા અને મૂલ્યો: સિદ્ધાંતો, વ્યવસાયિક નૈતિકતા અને ઇમાનદારીને મજબૂત બનાવી જાણકારીને જવાબદારીપૂર્વક અને નૈતિક રીતે ઉપયોગ કરવાની સજાગતા વિકસાવે છે.
PO6: પ્રત્યાયન:	PO6: પ્રત્યાયન: સમય અને સ્થળ સંદર્ભમાં સંસ્કૃતિની સમજ વિકસાવી પ્રત્યાયન માટે સક્ષમ બનાવે છે.
PO7: આધુનિક સાધનોનો ઉપયોગ:	PO7: આધુનિક સાધનોનો ઉપયોગ: વિદ્યાર્થીને સંશોધન અને ઉદ્યોગ ક્ષેત્રમાં કાર્યક્ષમતા માટે આધુનિક વૈજ્ઞાનિક સાધનો, ટેકનિક, અને સોફ્ટવેરના ઉપયોગ માટે સક્ષમ બનાવે છે.
PO8: ટીમવર્ક અને નેતૃત્વ:	PO8: ટીમવર્ક અને નેતૃત્વ: વિદ્યાર્થીને અન્ય સંસ્થાઓ સાથે સંયુક્ત સંશોધન માટે સહયોગી કાર્ય અને બહુપક્ષીય ટીમના નેતૃત્વ માટે તૈયાર કરે છે.

PO9: નિત્ય શીખવાનો અભિગમ:	PO9: નિત્ય શીખવાનો અભિગમ: વિદ્યાર્થીને સતત શીખવાની અને આધુનિક સમય અનુસાર જાતને અનુકૂળ બનાવવાની ક્ષમતા સાથે અધ્યતન જ્ઞાન મેળવી રાખવા પ્રેરણા આપે છે.
PO10: પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ:	PO10: પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ: આંતરવિદ્યાકીય સાધનો દ્વારા સ્વ-અધ્યયન માટે અભિગમ વિકસાવે છે અને પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ દ્વારા સતત શીખવાની ક્ષમતા વધારવામાં સહાય કરે છે.
PO11: નવીનીકરણ અને ઉદ્યોગસાહસિકતા:	PO11: નવીનીકરણ અને ઉદ્યોગસાહસિકતા: વિદ્યાર્થીમાં નીતિ નિર્માણ અને તેની અમલવારી અંગે સમજ વિકસાવે છે જેથી તેઓ નવીનતા અને ઉદ્યોગસાહસિકતાની દિશામાં આગળ વધે.
PO12: સામાજિક યોગદાન:	PO12: સામાજિક યોગદાન: જ્ઞાનનો ઉપયોગ સમાજ હિત માટે થાય તે રીતે માર્ગદર્શન આપે છે, અને આત્મનિર્ભરતા, ગ્રામ વિકાસ તથા વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસમાં ગાંધીવાદી વિચારધારાનો પ્રયોગ કરે છે.

BRS (Rural Planning and Development) Programme specific outcomes

PSO: 1 ગ્રામીણ ટકાઉ વિકાસના સિદ્ધાંતોનો ઉપયોગ:	વિદ્યાર્થીઓમાં ગ્રામીણ ટકાઉ વિકાસના સિદ્ધાંતોને અસરકારક રીતે અમલીકરણ કરવા, પડકારોનો સામનો કરવા અને સ્થાનિક હિસ્સેદારો સાથે કાર્ય કરવાની કુશળતા વિકસશે.
PSO: 2 આયોજન અને અમલીકરણ કૌશલ્યો:	વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામીણ વિકાસ કાર્યક્રમોના આયોજન, રચના અને અમલીકરણના કૌશલ્યો પ્રાપ્ત કરશે, જેમાં આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ, કૃષિ સંલગ્ન ક્ષેત્રો અને સમુદાય સશક્તિકરણ જેવા ક્ષેત્રો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી લોક ભાગીદારી અને વિકેન્દ્રિત અભિગમ પર ભાર મૂકી નિપૂણતા પ્રાપ્ત કરશે.
PSO: 3 સંશોધન ક્ષમતા અને સમસ્યા ઉકેલ :	સ્નાતકો ગ્રામીણ સમુદાય આધારિત સંશોધન હાથ ધરવા, ગ્રામીણ પ્રશ્નોને ઓળખવા, હેતુ આધારિત ઉકેલો પ્રસ્થાપિત કરવા અને વિકાસ હસ્તક્ષેપોની અસરનું મૂલ્યાંકન કરવા સક્ષમ બનશે.

BRS (Rural Planning and Development) PSOs

PSO: 1 Application of Principles of Rural Sustainable Development:	Students will develop skills to effectively implement the principles of sustainable rural development, address challenges, and work with local stakeholders.
PSO : 2 Planning and Implementation Skills:	Students will acquire skills in planning, designing, and implementing rural development programs, focusing on areas such as infrastructure, agriculture-related sectors, and community empowerment, with an emphasis on public participation and a decentralized approach.
PSO: 3 Research Capacity and Problem Solving:	Graduates will be able to conduct rural community-based research, identify rural issues, establish purpose-based solutions, and evaluate the impact of development interventions.

**સત્ર મુજબની ક્રેડિટ સારાંશ (Certificate, Diploma, Degree course
(BRS-RURAL PLANNING AND DEVELOPMENT))**

Course-Code	Certificate course		Diploma course		Degree course		Total
	Sem.-1	Sem.-2	Sem.-3	Sem.-4	Sem.-5	Sem.-6	
Major	4	4	8	12	16	16	60
Minor	4	4	4	4	4	4	24
MD	3	3	3	0	0	0	9
AEC	2	2	2	2	0	0	8
SEC	3	3	3	0	0	0	9
VAC	2+2=4	2+2=4	0	0	0	0	8
Internship	0	0	0	2	0	4	6
Internship (Exit)	0	4	0	4	0	0	
	20	20	20	20	20	20	120

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 1						
Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-1)	કલાક	Credits	Evaluation %		W. L.
				Inte.	Exter.	
BRPD-101	ગ્રામવિકાસ	60	4	40	60	4
Minor	ગ્રામવિકાસ	60	4	40	60	4
BRPDMD-101	રાજ્યશાસ્ત્ર પરિચય	45	3	40	60	3
AEC	ભાષા-(હિન્દી/ અંગ્રેજી/ ગુજરાતી)	30	2	40	60	2
SEC		45	3	40	60	3
VAC -1		30	2	40	60	2
VAC -2		30	2	40	60	2
	કુલ	300	20			

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 2

Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-2)	કલાક	Credits	Evaluation %		Work load per week/H
				Inte.	Exter.	
BRPD-201	આયોજનનો પરિચય	60	4	40	60	4
Minor	આયોજનનો પરિચય	60	4	40	60	4
BRPDMD-201	માનવ અધિકારો	45	3	40	60	3

AEC	ભાષા-(હિન્દી/ અંગ્રેજી/ગુજરાતી)	30	2	40	60	2
SEC	વિકાસાત્મક પ્રત્યયાન	45	3	40	60	3
VAC -1		30	2	40	60	2
VAC -2	ભારતીય બંધારણ	30	2	40	60	2
BRPD-201* (Internship Exit-)	ઇન્ટર્નશીપ (Internship)	120	4*	40	60	15 Days
	કુલ	300	20			

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 3

Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-3)	કલાક	Credits	Evaluation %		Work load per week/H
				Inte.	Exter.	
BRPD-301	પંચાયતીરાજ : આયોજન અને વિકાસ (સૂક્ષ્મ સ્તર)	60	4	40	60	4
BRPD-302	જમીન વિજ્ઞાન અને કૃષિ વ્યવસ્થાપન	45(Th.)+ 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
Minor	પંચાયતી રાજ: આયોજન અને વિકાસ (સૂક્ષ્મ સ્તર)	60	4	40	60	4
BRPDM-301	આપત્તિ વ્યવસ્થાપન	45	3	40	60	3
AEC	ભાષા- (હિન્દી/ અંગ્રેજી/ગુજરાતી)	30	2	40	60	2
SEC		45	3	40	60	3
	કુલ	285(Th.)+ 30(Pr.)	20			

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 4

Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-4)	કલાક	Credits	Evaluation %		Work load per week/H
				Inte.	Exter.	
BRPD-401	પંચાયતી રાજ : આયોજન અને વિકાસ (બૃહદ સ્તર)	60	4	40	60	4
BRPD-402	પાક ઉત્પાદન અને પ્રાકૃતિક ખેતી	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.)+ 2(Pr.)
BRPD-403	સામાજિક સંશોધન પદ્ધતિઓ	60	4	40	60	4
BRPD-404 (Internship)	ઇન્ટર્નશીપ (Internship)	60	2	40	60	8
						Days

Minor	પંચાયતી રાજ : આયોજન અને વિકાસ (બૃહદ સ્તર)	60	4	40	60	4
AEC		30	2	40	60	2
BRPD-401* (Internship Exit)	ઇન્ટર્નશીપ (Internship)	120	4	40	60	15 Days
	કુલ	285(Th.) + 30(Pr.)	20			

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 5

Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-5)	કલાક	Credits	Evaluation %		Work load per week/H
				Inte.	Exter.	
BRPD-501	પશુપાલન અને ડેરી વિજ્ઞાન	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
BRPD-502	બાગાયત	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
BRPD-503	સહકાર વ્યવસ્થાપન	60	4	40	60	4
BRPD-504	ગ્રામ આયોજન અને વિકાસના ક્ષેત્રો	60	4	40	60	4
Minor	ગ્રામ આયોજન અને વિકાસના ક્ષેત્રો	60	4	40	60	4
	કુલ	270(Th.) + 60(Pr.)	20			

ગ્રામવિદ્યા સ્નાતક (BRS) અભ્યાસક્રમ: - સેમ.- 6

Course-Code	પાઠ્યક્રમનું નામ (સત્ર-6)	કલાક	Credits	Evaluation %		Workload per week/H
				Inte.	Exter.	
BRPD-601	વિસ્તરણ અને લોકભાગીદારી	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
BRPD-602	પાક સંરક્ષણ	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
BRPD-603	ગ્રામીણ ઉદ્યોગ સાહસિકતા	60	4	40	60	4
BRPD- 604 (Internship)	ઇન્ટર્નશીપ (Internship)	120	4	40	60	15 Days
Minor	વિસ્તરણ અને લોકભાગીદારી	45(Th.) + 30(Pr.)	3(Th.) + 1(Pr.)	40	60	3(Th.) + 2(Pr.)
	કુલ	255(Th.) + 180(Pr.)	20			

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 1		[paper code] BRPD101	Subject Name ગ્રામ વિકાસ (Rural Development)	[Compulsory]
			Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા		ગ્રામીણ સમુદાયની પાયાની સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી ગ્રામ સમુદાયનો અર્થ- લાક્ષણિકતાઓ સમજશે અને ગ્રામીણ વિકાસના અવરોધક પરિબલોને ઓળખશે. CO.2 ટકાઉ વિકાસ એટલે શું? તે માટેના આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રયત્નો અને ગાંધીની ગ્રામવિકાસની સમજ વિદ્યાર્થીમાં કેળવાશે. CO.3 ગ્રામીણ વિકાસના અભિગમોની સમજ અને ગ્રામ અર્થવ્યવસ્થાના મુખ્ય ઘટકોની સમજનો વિદ્યાર્થીઓમાં વિકાસ થશે. CO.4 ભારતના સંદર્ભમાં આઝાદી પહેલાના અને પછીના ગ્રામ વિકાસના પ્રયત્નોની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે.
---------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	3	1	1	1	1	-	1	1	1	1	3	1.55
CO2	3	2	2	3	3	2	-	1	2	2	2	3	2.27
CO3	3	3	2	2	2	2	-	2	2	3	3	3	2.45
CO4	3	3	2	2	2	2	-	2	2	2	2	3	2.27
Avg (PO)	3.00	2.75	1.75	2.00	2.00	1.75	-	1.50	1.75	2.00	2.00	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. અવલોકન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રકલ્પ 5. કેસ સ્ટડી 6. સ્વાધ્યાય 7. પ્રદર્શન 8. ક્ષેત્ર કાર્ય
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ગ્રામ-સંકલ્પના 1.1 ભારતીય ગામ- ગ્રામ સમુદાયનો અર્થ અને લાક્ષણિકતાઓ 1.2 ગ્રામવિકાસ એટલે શું? ગ્રામવિકાસ શા માટે ? 1.3 ગ્રામીણ વિકાસના અવરોધક પરિબલો	15
Unit 2 વિકાસ, ટકાઉ વિકાસ અને તેના ધ્યેયો 2.1 વિકાસનો અર્થ, લાક્ષણિકતાઓ. 2.2 ટકાઉ વિકાસનો અર્થ, વૈશ્વિક પ્રયત્નો અને તેના સંદર્ભે ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા અને ગાંધીવિચારની પ્રાસંગિકતા (પરિચયાત્મક) 2.3 ટકાઉ વિકાસના ધ્યેયો (SDG) – UN – 2015 (પરિચયાત્મક)	15
Unit 3 ગ્રામીણ વિકાસના અભિગમો અને ગ્રામ અર્થવ્યવસ્થા 3.1 ગ્રામીણ વિકાસના અભિગમો (સામાજિક માળખું બદલવું – સમાજ સુધારણા – ટેકનિકલ સંચાલકીય – ભાગીદારીનો અભિગમ) 3.2 ગ્રામીણ અર્થવ્યવસ્થાના મુખ્ય ઘટકો/લાક્ષણિકતાઓ. 3.3 ખેતી અને બિનખેતી ક્ષેત્રોની મુખ્ય સમસ્યાઓ અને ઉકેલો	15
Unit 4 ગ્રામીણ વિકાસના કાર્યક્રમો 4.1 ભારતના ગ્રામીણ વિકાસ માટે આઝાદી પહેલા થયેલ પ્રયાસો – શ્રીનિકેતન, ગુરગાંવ, ફિરકા, નિલોખેરી, ઇટાવા, માર્ટીડમ. 4.2 આઝાદી પછીના ગ્રામવિકાસના પ્રમુખ માળખાઓ અને કાર્ય - આયોજન પંચ – નિતી આયોગ (પરિચયાત્મક) 4.3 ગ્રામવિકાસ સાથે સંકળાયેલી વર્તમાન પ્રમુખ યોજનાઓ/કાર્યક્રમો, સ્વરોજગાર યોજના, મનરેગા, આત્મા (ATMA), કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર.	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	ભારતમાં ગ્રામવિકાસ, બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2.	ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર, એ.જી. શાહ અને જે.કે. દવે, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
3.	ભારતીય ગ્રામ અર્થતંત્ર વિકાસના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, ડૉ. દિલીપ શાહ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ, અમદાવાદ.
4.	ગ્રામવિકાસમાં લોકભાગીદારી, જોશી વિદ્યુત, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
5.	ગ્રામીણ વિકાસ, સિદ્ધાંત, નીતિયાં ઓર પ્રબંધન, કટાર સિંહ, રાવત પ્રકાશન, જયપુર
6.	ટિકાઉ વિકાસ ઓર ગાંધી વિચાર, ડૉ. મહેશ ચંદ્ર શર્મા, ગાંધી શાંતિ પ્રતિષ્ઠાન, નર્મદા દિલ્લી, 2015
7.	સામાજિક મુદ્દે, જી.એલ. શર્મા, રાવત પબ્લીકેશન, મું. જયપૂર, 2015.
8.	ભારત મેં ગ્રામીણ વિકાસ, ડૉ. બી. કે. સહાય, કિટાબ મહલ, ઇલાહાબાદ, 2016
9.	Rural Development in India, G. P. Mishra & R. N. Prasad, Concept Publishing Company, 2005
10.	United Nations Sustainable Development Goals (SDG) 2030 – A Reference Guide UNDP India, Online/UN Website, 2015 onward
11.	Rural Development: Principles, Policies and Management, Katar Singh, SA Publications 2009 (Updated Ed.)

Web & Other Study Resources:

1.	http://sdgs.un.org/goals
2.	https://rural.nic.in
3.	https://un.org/sustainabledevelopment
4.	https://kvk.icar.gov.in
5.	https://gandhifoundation.net
6.	https://epgp.inflibnet.ac.in
7.	https://vikaspedia.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 1	[paper code] BRPDMD101	Subject Name રાજ્યશાસ્ત્ર પરિચય (Introduction to Political Science)	[Elective]
		Credit: 3	Teaching Hours: 45
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	રાજ્યની અગત્યતા અને કાર્યોની પ્રાથમિક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થીની રાજ્ય સંસ્થાની સંકલ્પના, ઇતિહાસ અને કાર્યની સમજ કેળવાશે. CO.2 રાજ્યશાસ્ત્રનું મહત્વ અને રાજ્યશાસ્ત્રના સામાજિક શાસ્ત્રો સાથેના સંબંધ વિશે વિદ્યાર્થી જાણકારી મેળવશે. CO.3 વિદ્યાર્થી નાગરિકતાનો અર્થ સમજશે, વિદ્યાર્થીમાં નાગરિકતા વિકસશે, પોતાના અધિકારો અને ફરજો પ્રત્યે જાગૃત બનશે.
-------------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)
------------------------	---

COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2	1.6
CO2	3	2	-	-	1	1	-	-	2	-	-	2	1.8
CO3	2	1	3	1	3	2	-	1	1	-	-	3	1.9
Avg (PO)	2.7	1.3	3.0	1.0	1.7	1.5	-	1.0	1.3	-	-	2.3	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. વાર્તા કથન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પેનલ ચર્ચા 5. સ્વાધ્યાય 6. પ્રદર્શન
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 રાજ્યની સંકલ્પના 1.1 રાજ્યનો અર્થ, વ્યાખ્યા અને તત્વો 1.2 રાજ્યનો ઉદ્ભવ અને ઇતિહાસ (પરિચયાત્મક) 1.3 રાજ્યના મુખ્ય કાર્યો 1.4 રાજ્ય અને સમાજ – રાજ્ય અને સરકાર	15
Unit 2 રાજ્યશાસ્ત્રના મૂળભૂત ખ્યાલો 2.1 રાજ્યશાસ્ત્રનો અર્થ અને વ્યાખ્યા 2.2 રાજ્યશાસ્ત્રનું કાર્યક્ષેત્ર 2.3 રાજ્યશાસ્ત્રના અભ્યાસનું મહત્વ 2.4 રાજ્યશાસ્ત્રનો સામાજિક શાસ્ત્રો સાથેનો સંબંધ (ઇતિહાસ - સમાજશાસ્ત્ર – અર્થશાસ્ત્ર – માનવશાસ્ત્ર – નિતીશાસ્ત્ર)	15
Unit 3 નાગરિકતા - હક્કો અને ફરજો 3.1 નાગરિક - નાગરિકતાનો અર્થ અને નાગરિકતા પ્રાપ્ત કરવાના સિદ્ધાંતો 3.2 ફરજો (રાજ્ય અને નાગરિક) 3.3 અધિકાર/હક્કોનો અર્થ – સ્વરૂપ અને મહત્વ 3.4 ભારતીય બંધારણમાં સ્વીકારાયેલા મૂળભૂત હક્કો	15

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks
1. લેખિત કસોટી (20 Marks)
2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)
External Assessment: University Exam – 60 Marks
લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	રાજ્યશાસ્ત્રનો પરિચય, ભાગ 1-2, લેખક - પ્રા. હસમુખ પંડ્યા, અનડા પ્રકાશન, પુનઃમુદ્રણ, (2018).
2.	સોક્રેટીસથી માર્ક્સ (નાગરિક નિસ્ખત), Editor - પંચોળી રામચંદ્ર અને અન્ય, નવજીવન પ્રકાશન (2019).
3.	ડાઇસી એ.વી. : ઇન્ટ્રોડક્શન ટુ ધ સ્ટડી ઓફ ધ લો ઓફ ધ કોન્સ્ટિટ્યૂશન, અનુવાદક પ્રા. ગિરીશ છો. પટેલ : રાજ્ય બંધારણના કાયદાનો પરિચય (1965).
4.	શેઠ પ્રવિણ એન. : આધુનિક રાજ્યશાસ્ત્ર પરિભાષા અને વિશ્લેષણ (1974).
5.	શેઠ પ્રવિણ એન. : તુલનાત્મક રાજ્યકારણ (1981).
6.	હસમુખ પંડ્યા (અનુ.) : મેકાઇવરકૃત ધ મોડર્ન સ્ટેટ : આધુનિક રાજ્ય (1977)
7.	ભારતીય સંવિધાન ઔર નાગરિક શાસ્ત્ર, બી.એલ. ફડિયા, સહિત્ય ભવન પબ્લિકેશન, આગરા, 2021
8.	રાજનીતિ વિજ્ઞાન કા પરિચય, એન.ડી. અરોડા, વર્લ્ડ પ્રેસ, દિલ્લી, 2020
9.	ભારતીય રાજવ્યવસ્થા, લક્ષ્મીકાંત, મૈક્ગ્રા હિલ એજુકેશન, 2021
10.	Almond and Powell: Comparative Politics: A Developmental Approach (1966).
11.	Majumdar B.B.: Principles of Political Science and Government (1961).
12.	Ramswamy Sushila Political Theory: Ideas & Concepts, (2003).
13.	An Introduction to Political Theory, O.P. Gauba, Mayur Paperback, 2019
14.	Political Theory: An Introduction, Rajeev Bhargava & Ashok Acharya, Pearson Educa 2020
15.	Principles of Political Science, A.C. Kapoor, S. Chand Publishing, 2018
16.	Indian Polity, M. Laxmikanth, McGraw Hill Education, 2021

17.	भारतीय राजव्यवस्था, लक्ष्मीकांत, मैक्ग्रा हिल एजुकेशन, 2021
Web & Other Study Resources:	
1	https://epgp.inflibnet.ac.in
2	https://ncert.nic.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 2	[paper code] BRPD201	Subject Name આયોજનનો પરિચય (Introduction to Planning)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામ વિકાસમાં આયોજનની અગત્યતાની સામાન્ય સમજ.		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી આયોજનનો અર્થ, તેની આવશ્યકતા અને લાભાલાભથી પરિચિત થશે CO.2 વિદ્યાર્થી આયોજનના સિદ્ધાંતો વિશેની સમજ વિકસાવશે અને આયોજનની પૂર્વધારણા માટેની વિવિધ પદ્ધતિઓનું પ્રયોજન શીખશે. CO.3 વિદ્યાર્થી આયોજનના પ્રકાર રૂપે વ્યુહાત્મક આયોજન, તેની લાક્ષણિકતા, પ્રક્રિયા અને લાભાલાભ ની સમજ મેળવશે. CO.4 વિદ્યાર્થીમાં સંપોષિત ગ્રામ વિકાસ માટે હેતુલક્ષી આયોજનની અગત્યતાની સમજ અને કુશળતાનો વિકાસ થશે.
------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	-	-	2	-	-	-	2	1	-	2	2.0
CO2	3	3	-	-	2	-	-	-	2	2	-	3	2.43
CO3	2	2	1	-	2	-	-	-	2	1	1	2	1.64
CO4	3	3	3	3	3	2	-	2	3	3	2	3	2.73
Avg (PO)	2.75	2.5	2.33	3.0	2.25	2.0	-	2.0	2.25	1.75	1.5	2.5	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કેસ સ્ટડી 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રદર્શન 5. કાર્યશાળા 6. સ્વાધ્યાય 7. રોલ પ્લે
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 આયોજનની વિભાવના 1.1 આયોજનનો અર્થ, વ્યાખ્યા 1.2 આયોજનના લક્ષણો 1.3 ગ્રામ વિકાસમાં આયોજનનું મહત્વ 1.4 સારા આયોજનની આવશ્યકતાઓ 1.5 આયોજનના લાભાલાભ	15
Unit 2 આયોજન પ્રક્રિયા 2.1 આયોજનના પ્રકારો 2.2 આયોજનની પ્રક્રિયા 2.3 આયોજનના સિદ્ધાંતો 2.4 આયોજન અને પૂર્વધારણાઓ 2.5 આયોજનની પૂર્વધારણા માટેની પદ્ધતિઓ	15
Unit 3 વ્યૂહાત્મક આયોજન 3.1 વ્યૂહાત્મક આયોજનનો અર્થ અને વ્યાખ્યા 3.2 વ્યૂહાત્મક આયોજનના લક્ષણો 3.3 વ્યૂહાત્મક આયોજનનું મહત્વ 3.4 વ્યૂહાત્મક આયોજનની પ્રક્રિયા 3.5 વ્યૂહાત્મક આયોજનના લાભાલાભ	15
Unit 4 ગ્રામવિકાસમાં હેતુલક્ષી આયોજન 4.1 હેતુલક્ષી આયોજન 4.2 હેતુલક્ષી આયોજનની લાક્ષણિકતાઓ 4.3 હેતુલક્ષી આયોજનના લાભાલાભ 4.4 સંપોષિત ગ્રામવિકાસ માટે હેતુલક્ષી આયોજન	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	વ્યવસ્થાપન : સિક્કાંતો અને વ્યવહાર, ડૉ. લોકેશ જૈન, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ -
2.	ગ્રામ વિકાસ અને આયોજન, ડૉ. બી.એલ. વૈષ્ણવ, યુનિવર્સલ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ, 2021.
3.	ગ્રામ વિકાસ અને રાષ્ટ્રીય યોજના, ડૉ. આર. કે. પટેલ, નવભારત સાહિત્ય મંદિર, 2022.
4.	સામાજિક કાર્યનું આયોજન અને વ્યવસ્થાપન, દિપક વસાવડા, ગુજરાત યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, 2020.
5.	પ્રબંધન, જી.એસ. સુધા, રમેશ બુક ડિપો, 1999.
6.	ગ્રામ વિકાસ ઓર યોજના નિર્માણ, ડૉ. રમેશ સિંહ, પ્રભાત પ્રકાશન, દિલ્લી, 2021.
7.	વિકાસ પ્રશાસન એવં યોજના, ડૉ. એસ.એન. મિશ્ર, લક્ષ્મી નારાયણ અગ્રવાલ, આગરા, 2020.
8.	સ્થાનીય શાસન એવં ગ્રામીણ વિકાસ, રામ અવસ્થી, યૂનિવર્સલ પબ્લિશિંગ હાઉસ, 2019.
9.	યોજના પ્રક્રિયા ઓર રણનીતિ, ડૉ. સીમા શ્રીવાસ્તવ, જ્ઞાન ગંગા પબ્લિશિંગ, 2022.
10.	Planning and Development in India, M. L. Dantwala, Indian Society of Agricultural Economics, 2017.
11.	Development Administration, Mohit Bhattacharya , Orient Blackswan, 2021.
12.	Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations, John M. Bryson Jossey-Bass, 2018 (4th Edition)
13.	Public Administration: Concepts and Theories, Rumki Basu, Sterling Publishers, 2020.
14.	Business Policy and Strategic Management, William Glueck and Lawrence Jock, McGraw Hill Book Company, New York, 1984.
15.	Strategic Management: Concept and Application, Samuel Carto and Paul Peter, McGraw Hill, 1991.

16.	The Practice of Management, Peter Drucker, Harper & Row, New York, 1954.
17.	Management Excellence – Productivity through MBA, Heinz Wierich, McGraw Hill Education Company, New York, 1995.
Web & Other Study Resources:	
1	https://niti.gov.in
2	https://egyankosh.ac.in
	https://nirdpr.org.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 2	[paper code] BRPDIntE201*	Subject Name ઇન્ટર્નશિપ (Internship)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 120
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	સમુદાયમાં પ્રત્યક્ષ કામ કરવાની તૈયારી.		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ગ્રામીણ વિકાસ /કલ્યાણના સંદર્ભમાં કાર્ય કરતી સંસ્થાઓનો વિદ્યાર્થીને પ્રત્યક્ષ પરિચય મળશે.
-------------------------	--

	CO.2 પ્રત્યક્ષ કાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીમાં સમુદાય વિકાસના કાર્ય કરવાની ક્ષમતાઓનું (સર્વેક્ષણ, લોકસંપર્ક, સબંધ સ્થાપન, ઔપચારિક - અનૌપચારિક સંસ્થાઓ સાથે જોડાણ) નિર્માણ થશે.
--	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	3	2	2	3	1	2	3	2	2	3	2.33
CO2	2	3	3	2	3	3	2	3	2	2	1	3	2.42
Avg (PO)	2.5	2.5	3.0	2.0	2.5	3.0	1.5	2.5	2.5	2.0	1.5	3.0	-

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રયોગશાળા 3. ક્ષેત્રીય મુલાકાત 4. સ્વાધ્યાય 5. કાર્યશાળા
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ઇન્ટર્નશિપ કાર્ય, મૂલ્યાંકન અને અહેવાલ લેખન કામગીરી: 1.1 વિદ્યાર્થી 20 દિવસનો ઇન્ટર્નશિપ ગ્રામીણ ઉત્કર્ષ સંદર્ભમાં કામ કરતી સ્વૈચ્છિક/સહકારી/સંસ્થા કે વ્યક્તિ સાથે કામ કરી શકે. 1.2 વિદ્યાર્થીઓ નિવાસ દરમ્યાન સંસ્થા/વ્યક્તિ દ્વારા ચાલતી ગ્રામ ઉત્કર્ષ કામગીરીમાં સક્રિય રીતે કામગીરી બજાવશે. 1.3 વિદ્યાર્થી દૈનિક કામગીરી અને સમગ્ર અહેવાલ તૈયાર કરશે.	120

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

અહેવાલ લેખન અને મૌખિક પરીક્ષા

External Assessment: University Exam – 60 Marks

વિદ્યાર્થીએ જ્યાં સંસ્થા/વ્યક્તિ પાસે તાલીમ લીધેલ છે તેમના દ્વારા વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન

Text & Reference Books:

1.	फील्ड वर्क और इंटरनीशिप रिपोर्ट लेखन, डॉ. आशा पांडे, सागर पब्लिकेशन, २०२१
2.	स्वैच्छिक संगठनों में इंटरनीशिप का योगदान, डॉ. नीरज श्रीवास्तव, सहकार भारती प्रकाशन, 202
3.	Internship Manual for Rural Engagement, A.K. Singh & R. Prakash, Concept Publishing, Delhi, 2017
4.	Field Work Training in Social Work, Sanjoy Roy, Rawat Publications, 2013

Web & Other Study Resources:

1	
2	

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 2	[paper code] BRPDMD201	Subject Name માનવ અધિકારો (Human Rights)	[Compulsory]
		Credit: 3	Teaching Hours: 45
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	માનવીની ગરિમા અને માનવ અધિકારો પ્રત્યે જાગૃતતા		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી માનવ અધિકારોની પ્રાથમિક સમજ અને કાર્યક્ષેત્રોની સમજ મેળવશે. CO.2 ભારતીય બંધારણના સંદર્ભમાં સ્ત્રીઓ, બાળકો અને દિવ્યાંગજનોના વિશેષ માનવ અધિકારોની જાણકારી વિદ્યાર્થીઓને મળશે. CO.3 માનવ અધિકાર સંરક્ષણના વિવિધ માળખાઓથી વિદ્યાર્થીઓ અવગત થશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	1	-	3	1	-	-	-	-	-	2	2.00
CO2	3	3	2	-	3	2	-	-	-	-	1	3	2.43
CO3	3	3	2	-	2	2	-	-	-	1	2	3	2.25
Avg (PO)	3.00	2.67	1.67	-	2.67	1.67	-	-	-	1.00	1.50	2.67	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. વાર્તા કથન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રદર્શન 5. ક્ષેત્રીય મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 માનવ અધિકારો - પૂર્વભૂમિકા 1.1 માનવ અધિકારો નો અર્થ, વ્યાખ્યા, ખ્યાલ અને લાક્ષણિકતાઓ 1.2 માનવ અધિકારોની ઐતિહાસિક પૂર્વ ભૂમિકા 1.3 માનવ અધિકારોનું સ્વરૂપ અને કાર્યક્ષેત્ર 1.4 માનવ અધિકાર અંગેનું આંતરરાષ્ટ્રીય ઘોષણાપત્ર - 1948	15
Unit 2 ભારતીય બંધારણ - માનવ અધિકારો અને વંચિત જૂથો 2.1 ભારતીય બંધારણ અને માનવ અધિકારો 2.2 બાળકોના માનવ અધિકારો બાળકોના અધિકારો અંગેનું આંતરરાષ્ટ્રીય ઘોષણાપત્ર 1989 2.3 સ્ત્રીઓના માનવ અધિકારો 2.4 દિવ્યાંગજનોના માનવ અધિકારો	15
Unit 3 માનવ અધિકાર સંરક્ષણના માળખાઓ 3.1 ગુજરાત રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળ 3.2 ગુજરાત રાજ્ય માનવ અધિકાર આયોગ 3.3 સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંઘ 3.4 રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચ	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	માનવ અધિકારો અને કાયદા (2015) પ્રોફેસર ડો. કૌશિક સી. રાવલ સંકેત લો બુક સેલર, અમદાવાદ.
2.	માનવ અધિકારો (2013) તૃપ્તિ કારીઆ સંપાદક પ્રા. અશ્વિન ન. કારીઆ ગુર્જર સાહિત્ય ભાણેશ્વર, અમદાવાદ.
3.	ભારતનું બંધારણ અને કાયદો શ્રી યોગક્ષેમ માનવ ગૌરવ સંસ્થાન, અમદાવાદ. બાળકોના અધિકાર શ્રી યોગક્ષેમ માનવ ગૌરવ સંસ્થાન, અમદાવાદ.
4.	માનવ અધિકારો શ્રી યોગક્ષેમ માનવ ગૌરવ સંસ્થાન, અમદાવાદ.
5.	સ્ત્રીઓના અધિકાર શ્રી યોગક્ષેમ માનવ ગૌરવ સંસ્થાન, અમદાવાદ.
6.	માનવ અધિકારો ડો. રાજેન્દ્ર આર શુક્લ શ્રી યોગક્ષેમ માનવ ગૌરવ સંસ્થાન, અમદાવાદ.
7.	માનવ અધિકારો: શાંતિ અને વિકાસ (1991) મહેન્દ્ર શાહ, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ.
8.	માનવ અધિકાર (2009) બીપીનચંદ્ર વૈષ્ણવ, નવસર્જન પબ્લિકેશન, અમદાવાદ.
9.	માનવ હક્કો (2015) ગજેન્દ્ર શુક્લ, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
10.	માનવ અધિકારો (2017) હેમંતકુમાર શાહ.
11.	માનવાધિકાર और भारतीय संविधान, डॉ. एल.एन. शर्मा, लक्ष्मी नारायण अग्रवाल, 2020.
12.	માનવ અધિકાર: એક અધ્યયન, ડૉ. એસ. એન. દ્વિવેદી, સાહિત્યા ભવન પબ્લિકેશન્સ, 2019
13.	અંતરરાષ્ટ્રીય માનવાધિકાર, ડૉ. પ્રમોદ કુમાર સિંહ, સેન્ટ્રલ પબ્લિકેશન, 2018.
14.	Human Rights, Andrew Clapham, Oxford University Press, 2016.
15.	Human Rights in India, C. J. Nirmal, Oxford University Press, 2002.
16.	International Human Rights, Jack Donnelly, Westview Press, 2013.
17.	Human Rights and the Constitution: Vision and the Reality, S.K. Verma & Kusum, LexisNexis, 2013.

Web & Other Study Resources:

1	https://nhrc.nic.in
2	https://www.ohchr.org

Program and Semester Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 2	[paper code] BRPDSEC201	Subject Name વિકાસાત્મક પ્રત્યાયન (Developmental Communication)	[Optional]
		Credit: 3	Teaching Hours: 45
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	પ્રત્યાયન માધ્યમોની પ્રાથમિક સમજ અને પ્રત્યાયન કૌશલ્યો પ્રત્યે જાગૃતિ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી પ્રત્યાયન એટલે શું? અને તેના વિવિધ મોડેલ્સથી જાણકાર થશે. CO.2 વિદ્યાર્થીમાં પ્રત્યાયન માટે જરૂરી કૌશલ્યોની સમજ અને વિકાસાત્મક લખાણ લખવાની ક્ષમતા કેળવાશે. CO.3 વિકાસાત્મક પ્રત્યાયનના વિવિધ માધ્યમો જેવા કે શેરી નાટક, વાર્તા કથનની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	2	2	-	-	2	3	-	-	2	2	-	-	2.14
CO2	2	3	-	-	3	3	-	-	2	3	-	-	2.57
CO3	1	2	2	-	2	2	-	2	2	2	-	2	2.0
Avg PO)	1.67	2.33	2.0	-	2.33	2.67	-	2.0	2.0	2.33	-	2.0	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કેસ સ્ટડી 3. જૂથ ચર્ચા
---------------------------	--

	4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય
--	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 પ્રત્યાયન ઓળખ અને સમજ 1.1 પ્રત્યાયન એટલે શું? 1.2 પ્રત્યાયન પ્રક્રિયા - પ્રત્યાયનના મૂળભૂત અંગો (પગલા) 1.3 પ્રત્યાયનના વિવિધ મોડેલ્સ 1.4 પ્રત્યાયનના પ્રકાર - પરિસ્થિતીજન્ય, આંતરવૈયક્તિક, નાના જૂથનું કલ્યાણ, જાહેર પ્રત્યાયન, સંગઠનાત્મક પ્રત્યાયન, જન સંચાર	15
Unit 2 પ્રત્યાયન પ્રયોજન 2.1 પ્રત્યાયન માટે જરૂરી કૌશલ્ય 2.2 શાબ્દિક અશાબ્દિક પ્રત્યાયન 2.3 વિકાસાત્મક લખાણો અને પ્રત્યાયન - સ્ત્રી સશક્તિકરણ, ગ્રામીણ કારીગરો, નેતાગીરી, ઉદ્યોગ સાહસિકો, કોમી એખલાસ, વૈકલ્પિક ઉર્જા, વૈકલ્પિક શિક્ષણ પદ્ધતિ, વહીવટમાં સ્વચ્છતા અને નવીનીકરણ, પરંપરાગત જ્ઞાન, ગ્રામોત્થાનની ટેકનોલોજી, ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા (IKS)	15
Unit 3 પ્રત્યાયનના માધ્યમો 3.1. દ્રષ્ટિ માધ્યમ 3.2. શ્રવણ માધ્યમ 3.3. શેરી નાટક, લોકગીત, પપેટ, વાર્તા કહેવી	15

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks 1. લેખિત કસોટી (20 Marks) 2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	સમાજ કાર્યમાં પ્રત્યાયનની કુશળતા, ડૉ. દામિની શાહ પાર્શ્વ પબ્લિકેશન અમદાવાદ. (2017)
2.	અસરકારક પ્રત્યાયન, અંબાસણા અનિલ. (2004)
3.	सामाजिक कार्य में संप्रेषण कौशल, डॉ. अर्चना मिश्रा, ओरिएंट ब्लैकस्वॉन, 2017
4.	સંચાર એવં જનસંપર્ક, ડૉ. આર.પી. સિંહ, રાવત પબ્લિકેશન, 2020.
5.	Skill training for social workers a manual, edited by Sudha Datar, Ruma bawikar, Geeta Rao, Nagmani Rao, Ujwala masddekar, Sage Publication, New Delhi (2010)

Web & Other Study Resources:

1	https://devcom.edu.ph
2	https://nptel.ac.in
3	https://epathshala.nic.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 2	[paper code] VAC	Subject Name ભારતીય બંધારણ (Indian Constitution)	[Optional]
		Credit: 2	Teaching Hours: 30
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ભારતીય બંધારણ વિશે પ્રાથમિક માહિતીથી જાણકાર		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી ભારતીય બંધારણના નિર્માણનો ઇતિહાસ, બંધારણની વિશેષતાઓ અને નાગરિક અધિકારો, ફરજોથી વાકેફ થશે. CO.2 બંધારણના સંરક્ષણ સંવર્ધન માટેના માળખાઓ તેમજ અર્થઘટન માટેના માળખાની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે.
------------------	--

Course Outcome s	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	2	-	3	2	-	-	2	2	-	2	2.22
CO2	3	3	2	-	3	3	-	-	2	3	-	2	2.56
Avg PO)	3.0	2.5	2.0	-	3.0	2.5	-	-	2.0	2.5	-	2.0	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. વાર્તા કથન 3. જૂથ ચર્ચા
--------------------	--

	4. પરીસંવાદ 5. પેનલ ચર્ચા 6. સ્વાધ્યાય
--	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ભારતીય બંધારણનો ઇતિહાસ અને માળખું 1.1 ભારતીય બંધારણના નિર્માણનો ઇતિહાસ 1.2 ભારતીય બંધારણની વિશેષતાઓ 1.3 ભારતીય બંધારણનું આમુખ 1.4 મૂળભૂત અધિકારો અને ફરજો 1.5 રાજ્યનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો	15
Unit 2 ભારતીય બંધારણના તંત્રો 2.1 સંઘીય વિધાનતંત્ર 2.2 ન્યાયતંત્ર 2.3 ચૂંટણીઓ 2.4 બંધારણમાં સુધારા 2.5 વિશેષ વર્ગ માટેની જોગવાઈઓનો પરિચય	15

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks 1. લેખિત કસોટી (20 Marks) 2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)
External Assessment: University Exam – 60 Marks લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	ભારતનું સંવિધાન એક રૂપરેખા, અનુવાદક ડો. માધવી ઉપાધ્યાય, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય, અમદાવાદ. (2013)
2.	આપણું બંધારણ, અનુવાદક બીપીનચંદ્ર એમ. શુક્લ, નેશનલ બુક ટ્રસ્ટ, ઇન્ડિયા. (2003)
3.	રાજ્યશાસ્ત્ર પરિચય, ભાગ બે, પ્રો. હસમુખ પંડ્યા, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ. (2004)
4.	સામાજિક કલ્યાણ અને સામાજિક કાનૂનીકરણ, પ્રોફેસર એ. જી. શાહ અને પ્રોફેસર જગદીશ કે દવે, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ. (2004)
5.	ભારતનું સંવિધાન, વિધિ અને ન્યાય મંત્રાલય, ભારત સરકાર. (2011)
6.	ભારતીય સંવિધાન કા નિર્માણ ઓર વિકાસ, એમ. લક્ષ્મીકાંત, મૈક્રો હિલ એજુકેશન, 2021.
7.	ભારતીય સંવિધાન ઓર શાસન વ્યવસ્થા, એન.ડી. અરોડા, હર-આનંદ પબ્લિકેશન, દિલ્લી, 2020.
8.	ભારતીય સંવિધાન કા પરિચય, દુર્ગા દાસ બાસુ, લેક્સિસનેક્સિસ (હિંદી સંસ્કરણ), 2022.
9.	Our Constitution, Subhash C. Kashyap, National Book Trust (NBT), India, 2020.
10.	Introduction to the Constitution of India, D.D. Basu, LexisNexis India, 2022.
11.	Indian Polity, M. Laxmikanth, McGraw Hill Education, 2023 (7th Ed.)

Web & Other Study Resources:

1	https://legislative.gov.in/constitution-of-india
2	https://ncert.nic.in/ebooks.html

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 3	[paper code] BRPD - 301	Subject Name પંચાયતી રાજ: આયોજન અને વિકાસ (સૂક્ષ્મ સ્તર) (Panchayati raj: Planning and Development (Micro Level)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામ પંચાયત અને સત્તાના વિકેન્દ્રીકરણની પ્રાથમિક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ભારતીય સંદર્ભમાં પંચાયતી રાજનો વિકાસ, આઝાદ ભારતમાં બંધારણ અને ગાંધીની ગ્રામ પંચાયતની સંકલ્પનાની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે. CO.2 ત્રિસ્તરીય પંચાયતી રાજ, 73 મો બંધારણીય સુધારો તેમજ ગ્રામ પંચાયતની પ્રમુખ કામગીરી અને ઇ- ગવર્નન્સ વિશેની વિદ્યાર્થીઓની સમજ વિકસશે. CO.3 વિદ્યાર્થી ભારતના સંદર્ભમાં વિકેન્દ્રિત આયોજનનું મહત્વ અને આયોજનના વિવિધ અભિગમોની જાણકારી મેળવશે. CO.4 વિકેન્દ્રિત ગ્રામ આયોજનની પ્રક્રિયા (GPDP) અને ઘડતરની સમજ અને કુશળતા વિદ્યાર્થીઓમાં આવશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)
------------------------	---

COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	1	3	2	1	-	1	1	1	1	3	1.58
CO2	3	2	1	1	2	1	3	2	1	2	1	3	1.83
CO3	3	3	2	2	2	1	1	2	2	3	2	3	2.17
CO4	3	3	3	3	3	2	2	3	2	3	3	3	2.75
Avg (PO)	3.00	2.50	1.75	2.25	2.25	1.25	1.50	2.00	1.50	2.25	1.75	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. નિદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રદર્શન 5. ક્ષેત્ર કાર્ય 6. સ્વાધ્યાય 7. રોલ પ્લે
--------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 પંચાયતનો ઐતિહાસિક પરિપ્રેક્ષ્ય 1.1 ભારતમાં પંચાયતીરાજ સંકલ્પના, ઉદ્ભવ અને વિકાસ (વૈદિક કાળથી અર્વાચીન કાળ - ભારતના આઝાદી કાળ સુધીની ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા) 1.2 ભારતના બંધારણ ઘડતર પ્રક્રિયા અને બંધારણમાં પંચાયતી રાજ 1.3 ગાંધીજીની ગ્રામ સ્વરાજ અને પંચાયતી રાજની સંકલ્પના 1.4 ગુજરાત પંચાયત ધારો – 1961 સમીક્ષા	15
Unit 2 સાંપ્રત પંચાયતી રાજ વ્યવસ્થા અને આયોજન 2.1 ત્રિ-સ્તરીય પંચાયતી રાજની સંકલ્પના અને માળખું (1950 થી 73 માં બંધારણીય સુધારા સુધીની વિવિધ સમિતિઓ અને પંચાયતી રાજ) 2.2 73મો બંધારણીય સુધારો (પૂર્વભૂમિકા – બદલાવ અને અસર) 2.3 ગ્રામસભા સંરચના અને પ્રમુખ કામગીરી 2.4 ગ્રામ પંચાયતની સંરચના અને પ્રમુખ કામગીરી 2.5 ગ્રામ પંચાયત અને ઇ-ગવર્નન્સ (સામાન્યપરિચય)	15
Unit 3 ગ્રામ આયોજનનો સૈધ્ધાંતિક પરિપ્રેક્ષ્ય 3.1 સૂક્ષ્મ આયોજનનો અર્થ, સ્વરૂપ અને લાક્ષણિકતા (ક્ષેત્રીય/વિશિષ્ટ આયોજન) 3.2 ગ્રામ વિકાસ આયોજનનાં અભિગમો (સામુદાયિક અભિગમ, વિસ્તારઅભિગમ, લક્ષ્યાંક જૂથ અભિગમ, રોજગારીલક્ષી અભિગમ, કલ્યાણ અભિગમ, સંકલિત વિકાસ અભિગમ) 3.3 ગ્રામ આયોજનના વિવિધ પ્રકારો -કેન્દ્રીત અને વિકેન્દ્રીત આયોજન -ઉપરથી આયોજન-તળિયાથી આયોજન (Top down & bottom-up planning)	15

Unit 4 સંપ્રત વિકેન્દ્રીત ગ્રામ આયોજન વ્યવસ્થા 4.1 ગ્રામવિકાસ માટે વિકેન્દ્રીત ગ્રામ આયોજનની જરૂરિયાત 4.2 વિકેન્દ્રીત ગ્રામ આયોજનની પ્રક્રિયા (શાળા વ્યવસ્થાપન સમિતિ, પાણી સમિતિ, સામાજિક ન્યાય સમિતિ, ગ્રામસભાની આયોજનમાં ભૂમિકા) 4.3 વિકેન્દ્રીત ગ્રામ આયોજનના સંદર્ભે સત્તા અને જવાબદારીની સમજ-વિલેજ ડેવલપમેન્ટ પ્લાન ઘડતર – સમજ	15
---	-----------

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks 1. લેખિત કસોટી (20 Marks) 2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)
External Assessment: University Exam – 60 Marks લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓનું ક્ષમતા વર્ધન – ઉન્નતિ વિકાસ શિક્ષણ સંસ્થાન, અમદાવાદ, 1996.
2.	ગુજરાત પંચાયત અધિનિયમ – 1961 – 1993.
3.	ભારતમાં ગ્રામવિકાસ – બાબુભાઈ અવરાણી – અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
4.	વ્યવસ્થાપન : સિદ્ધાંતો અને વ્યવહાર, ડૉ. લોકેશ જૈન, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ – 2016.
5.	ગાંધી ચિંધ્યા માર્ગે ગ્રામ વિકાસ – ધનશ્યામ શાહ –CSS – સુરત.
6.	રંકનું આયોજન – વાડીલાલ ડગલી.
7.	પ્રબંધન, જી.એસ. સુધા, રમેશ બુક ડિપો, 1999.
8.	ગ્રામીણ વિકાસ: સિદ્ધાંત, નિતિયાં એવં પ્રબન્ધ – કટાર સિંહ – 2011 – અનુ. યતીન્દ્ર સિસોદિયા, રાવત પબ્લીકેશન –જયપુર.
9.	Strategic Management: Concept and Application, Samuel Carto and Paul Peter, McGraw Hill, 1991
10.	The Practice of Management, Peter Drucker, Harper & Row, New York, 1954.
11.	વિલેજ ડેવલપમેન્ટ પ્લાન –UNDP- SIRD(GUJ.) reading material

Web & Other Study Resources:

1	https://gdpd.nic.in/getSelection.html
2	https://panchayat.gov.in
3	https://rural.nic.in
4	https://nirdpr.org.in
5	https://epgp.inflibnet.ac.in
6	https://niti.gov.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 3	[paper code] BRPD302	Subject Name જમીન વિજ્ઞાન અને કૃષિ વ્યવસ્થાપન (Soil Science & Agriculture Management)	[Compulsory]
		Credit: 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours: 45(Th.)+30(Pr.) =75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	કૃષિ, જમીન અને જમીનના પ્રકારોની સાદી સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી વિવિધ પ્રકારની જમીનોની ઓળખ કરતા શીખશે. CO.2 જમીનના વિવિધ સંસ્તર અને જમીન વર્ગીકરણ વિષયક વિદ્યાર્થીઓની સમજ વિકસશે. CO.3 વિદ્યાર્થીઓ જમીનના ભૌતિક અને રાસાયણિક ગુણધર્મોથી જાણકાર થશે CO.4 વિદ્યાર્થીઓની ક્ષારયુક્ત અને પડતર જમીનોનું વ્યવસ્થાપનની ક્ષમતા વિકસશે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ જમીનનો પૃથક્કરણ માટે નમુનો લેતા શીખશે
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO 10	PO 11	PO 12	Avg (CO)
CO1	3	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	2.0
CO2	3	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	2.0
CO3	3	3	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2.4
CO4	2	3	3	3	-	-	2	-	2	-	-	3	2.6
Avg (PO)	2.75	2.5	2.5	2.25	-	-	1.7	-	1.5	-	-	3.0	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. અવલોકન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રયોગશાળા 5. ક્ષેત્ર કાર્ય 6. સ્વાધ્યાય 7. પ્રકલ્પ
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 જમીનનો અર્થ અને જમીનની રચના 1.1 જમીન એટલે શું? જમીન બનાવતા પરિબલોનો અભ્યાસ. 1.2 જમીન બનાવતા વિવિધ ખડકો 1.2.1 ખડક એટલે શું? 1.2.2 ઉત્પત્તિની દૃષ્ટિએ ખડકોનું વર્ગીકરણ 1. અઙ્ગિકૃત ખડક અને તેનું વર્ગીકરણ - અગત્યના અઙ્ગિકૃત ખડકોનો અભ્યાસ 2. જળકૃત ખડક અને તેનું વર્ગીકરણ - અગત્યના જળકૃત ખડકોનો અભ્યાસ 3. અગત્યના વિકૃત ખડકોનો અભ્યાસ - વિકૃત ખડક અને તે બનવા માટેના પરિબલો 1.3 જમીન બનાવતા ખનીજો 1.3.1 ખનીજ એટલે શું? 1.3.2 ખનીજના અગત્યના ગુણધર્મોનો અભ્યાસ 1.3.3 ખનીજનું વર્ગીકરણ 1.3.4 અગત્યના ખનીજોનો અભ્યાસ	12
Unit 2 જમીન પ્રોફાઇલ અને સંસ્તર 2.1 જમીન પ્રોફાઇલ એટલે શું? આકૃતિ સાથે સમજૂતિ. પ્રોફાઇલના સંસ્તર અને તેની સમજૂતિ 2.2 જમીનના ઘટકો - જમીનના ઘટકો અને તેનું પ્રમાણ જમીનના ઘટકોના કાર્યો 2.3 જમીનનું વર્ગીકરણ	12

Unit 3 જમીનના ગુણધર્મો 3.1 જમીનના ભૌતિક ગુણધર્મો એટલે શું? અગત્યના ભૌતિક ગુણધર્મોનો અભ્યાસ • જમીનનું પોત (રજકણ કદ) • જમીનનો પ્રત (બાંધો – રજકણની ગોઠવણી) • જમીનની દૃઢતા • જમીનની સુધટયતા • જમીનની ચીકાશ • ફૂલવું અને સંકોચાવું • સંલગ્નતા અને આસંજન • જમીનનો રંગ • જમીનની પાંદ 3.2 જમીનના રાસાયણિક ગુણધર્મ 1. રાસાયણિક બંધારણ 2. જમીન રસ અને તેનો PH 3. જમીનના જૈવિક ગુણધર્મો	11
Unit 4 જમીન વ્યવસ્થા 4.1 જમીન વ્યવસ્થા એટલે શું? • જમીનનું મહત્વ અને જમીન ધોવાણની સમસ્યા • જમીન ધોવાણથી થતું નુકસાન • જમીન ધોવાણના પ્રકારો • જમીન ધોવાણના પ્રમાણનો આધાર • જમીન ધોવાણની સમસ્યાના ઉકેલો 4.2 ક્ષારયુક્ત જમીનો અને વ્યવસ્થાપન 4.3 અમલીય જમીનો અને વ્યવસ્થાપન	10
પ્રત્યક્ષ કાર્ય	
1. જમીન બનાવતા ખડકો અને ખનીજોના નમૂનાનો અભ્યાસ. 2. જમીનનો નમૂનો લેવો અને પ્રયોગશાળામાં મોકલવાની તૈયારી કરવી. 3. પાણીનો નમૂનો લેવો અને પ્રયોગશાળામાં મોકલવાની તૈયારી કરવી.	30

4. જમીન ચકાસણી પ્રયોગશાળાની મુલાકાત.	
5. જમીનના વિવિધ ભૌતિક ગુણધર્મો જેવા કે જમીનની ચીકાશ, નિતાર શક્તિ, છિદ્રાવકાશ, રંગનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવો.	

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન આંતરિક 100 %

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	જમીન વિજ્ઞાન ભાગ-1, ડૉ. એચ.જી. પંડ્યા, ડૉ. પી.એમ. મહેતા, ડૉ. એન.એચ. હરીયા, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય, અમદાવાદ, 1972.
2.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા, બાબુભાઈ અવરાણી – અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ, 1992.
3.	જમીન વ્યવસ્થા અને પાક ઉત્પાદન – ડૉ. એ. એસ. પટેલ, ડૉ. આર.એસ. જોશી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ – 1973.
4.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થાપન, ડૉ. હસમુખ સુથાર, ગૂર્જર પ્રકાશન, અમદાવાદ, 2025
5.	જમીન સ્વાસ્થ્ય મોહનભાઈ ટી કોટડીયા પાર્શ્વ પબ્લિકેશન અમદાવાદ 2015
6.	કૃષિ વિજ્ઞાન કોશ – ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.
7.	સામયિકો – 1. કૃષિ જીવન 2. કૃષિગોવીધા
8.	મૃદા વિજ્ઞાન और भूमि संरक्षण, डॉ. आर.के. शर्मा, राजस्थान हिंदी ग्रंथ अकादमी, 2019.
9.	મૃદા વિજ્ઞાન, डॉ. एस.एस. सिंह, अग्रवाल पब्लिकेशन, आगरा, 2020.
10.	Soil Science: An Introduction, R.L. Donahue, R.W. Miller, Pearson India, 2018.
11.	Introductory Soil Science, D.K. Das, Kalyani Publishers, 2021.
12.	Fundamentals of Soil Science, ICAR (Indian Council of Agricultural Research), IC Publication, 2020.

Web & Other Study Resources:

1	https://icar.org.in
2	https://nbsslup.in
3	https://epgp.inflibnet.ac.in
4	https://www.aau.in/
5	http://www.jau.in/
6	http://www.nau.in/
7	http://www.sdau.edu.in/
8	https://agri.gujarat.gov.in
9	https://agriwelfare.gov.in/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 3	[paper code] BRPDMD301	Subject Name આપત્તિ વ્યવસ્થાપન (Disaster Management)	[Optional]
		Credit: 3	Teaching Hours: 45
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	આપત્તિ વ્યવસ્થાપનનું સામુદાયિક જીવનમાં મહત્વ વિશેની પ્રાથમિક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થીઓ આપત્તિ વ્યવસ્થાપનનો અર્થ, લક્ષણો અને મહત્વને સમજી આપત્તિ સમયે સુપેરે વ્યવસ્થાપન કરવામાં ભાગીદાર થવા સક્ષમ બનશે. CO.2 વિદ્યાર્થીમાં આપત્તિ સમયની પૂર્વ તૈયારીઓ અને તાકીદના પ્રતિભાવોની સમજ ઉભી થશે અને પુનઃસ્થાપનનું વ્યવસ્થાપન કરતા શીખશે. CO.3 આપત્તિ વ્યવસ્થાપન સંદર્ભમાં સરકારી, શૈક્ષણિક અને સ્વેચ્છિક સંસ્થાની ભૂમિકાઓની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે.
------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	1	2	2	-	-	2	1	-	-	3	2.00
CO2	2	3	2	3	2	2	1	3	2	2	1	3	2.17
CO3	3	2	1	1	2	2	1	3	1	2	2	3	1.92
Avg (PO)	2.67	2.33	1.33	2.00	2.00	2.00	1.00	2.67	1.33	2.00	1.50	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પરીસંવાદ
--------------------	---

	5. કાર્યશાળા 6. સ્વાધ્યાય
--	------------------------------

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 આપત્તિ અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપન 1.1 આપત્તિનો અર્થ અને લક્ષણો 1.2 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનનો અર્થ અને લક્ષણો 1.3 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનનું મહત્વ 1.4 આપત્તિના પ્રકારો - 1. કુદરતી આપત્તિઓ 2. માનવ સર્જિત આપત્તિઓ	15
Unit 2 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનના ઘટકો 2.1 આપત્તિઓનું શમન 2.2 આપત્તિ સામેની સજ્જતા અને પૂર્વ તૈયારી 2.3 આપત્તિ વ્યવસ્થાપન યોજના અને તાકીદનો પ્રતિભાવ 2.4 આપત્તિઓ પછીનું પુનઃસ્થાપન	15
Unit 3 સંસ્થાની ભૂમિકા 3.1 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનમાં ગ્રામ પંચાયતની ભૂમિકા 3.2 આપત્તિ વ્યવસ્થાપન ક્ષેત્રે જિલ્લા કલેક્ટરના કાર્યો અને ફરજો 3.3 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનમાં સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની ભૂમિકા 3.4 આપત્તિ વ્યવસ્થાપનમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની ભૂમિકા	15

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks 1. લેખિત કસોટી (20 Marks) 2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)
External Assessment: University Exam – 60 Marks લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	આપત્તિ વ્યવસ્થાપન – જગદીશ ગઢવી, માહિતી કમિશ્નર, ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર. (2011-12)
2.	ડીઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ – રમણીકલાલ જે. યાદવ, નવભારત સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદ. (2001)
3.	આપત્તિ વ્યવસ્થાપન- એક સમજ, ગુજરાત રાજ્ય, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન સત્તા મંડળ
4.	આપદા પ્રબંધન, ડૉ. સતીશ ચંદ્ર, લક્ષ્મી નારાયણ અગ્રવાલ, આગરા, 2020.
5.	આપદા પ્રબંધન કે સિદ્ધાંત, ડૉ. જી.એન. ત્રિપાઠી, રાજસ્થાન હિંદી ગ્રંથ અકાદમી, 2019.
6.	Disaster Management, Harsh K. Gupta, National Book Trust (NBT), India, 2020.
7.	Introduction to Disaster Management, Satendra, Macmillan India, 2018.

Web & Other Study Resources:

1	https://ndma.gov.in
2	https://sdma.gujarat.gov.in
3	https://ncert.nic.in
4	https://epgp.inflibnet.ac.in
5	https://gidm.gujarat.gov.in/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 4	[paper code] BRPD401	Subject Name પંચાયતી રાજ : આયોજન અને વિકાસ (બૃહદ સ્તર) (Panchayati raj : Planning and Development (Macro Level))	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામ વિકાસ સંદર્ભમાં આયોજન , અમલીકરણ અને મૂલ્યાંકન વિષયક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 આયોજનના બૃહદ માળખાઓની (કેન્દ્ર, રાજ્ય અને જિલ્લા સ્તર) ઓળખ અને અગત્યતા વિદ્યાર્થી સમજશે. CO.2 ખાસ વિસ્તારો અને વંચિત જૂથો માટેના વિશિષ્ટ આયોજનના પ્રયત્નોથી વિદ્યાર્થી માહિતગાર થશે. CO.3 સમસ્યાની ઓળખ અને વિકાસ સંદર્ભે સમજ કેળવવા PRA પ્રયુક્તિનું મહત્વ વિદ્યાર્થી સમજશે અને તેના પ્રયોજનની કુશળતા હાંસલ કરશે. CO.4 ગ્રામ વિકાસ પ્રકલ્પનો ખ્યાલ અને વિસ્તૃત પ્રકલ્પ અહેવાલના વિવિધ પ્રકારોની સમજ વિદ્યાર્થીઓ મેળવશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO 10	PO 11	PO 12	Avg (CO)
CO1	3	2	1	1	-	-	-	-	-	3	1	3	2.00

CO2	3	3	2	1	3	-	-	-	-	2	2	3	2.38
CO3	3	3	3	2	2	3	1	3	1	2	1	3	2.25
CO4	3	3	2	2	2	3	1	2	1	3	2	3	2.25
Avg (PO)	3.00	2.75	2.00	1.50	2.33	3.00	1.00	2.50	1.00	2.50	1.50	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. કેસ સ્ટડી 5. ક્ષેત્ર કાર્ય 6. સ્વાધ્યાય
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 બૃહદ સ્તરીય આયોજનનો ખ્યાલ અને માળખા 1.1 બૃહદ સ્તરીય આયોજનની સંકલ્પના (અર્થ અને લાક્ષણિકતાઓ) 1.2 બૃહદ સ્તરીય આયોજનના માળખા રૂપે નીતિ આયોગ (સંકલ્પના અને કાર્ય) 1.3 રાજ્ય આયોજન પ્રક્રિયા-ગુજરાતના સંદર્ભમાં (જાહેર વહીવટ વિભાગ-આયોજન શાખા, અર્થશાસ્ત્ર અને આંકડાશાસ્ત્ર નિયામક કચેરી, મૂલ્યાંકન નિયામકની કચેરી, ગુજરાત સામાજિક આંતરમાળખાકીય વિકાસ સોસાયટી – આયોજન ની દ્રષ્ટિએ કાર્યો અને મહત્વ) 1.4 જિલ્લા અને તાલુકા કક્ષાએ આયોજનની અવધારણા –આવશ્યકતા – સંરચના અને ભૂમિકા.	15
Unit 2 એકમલક્ષી અને સમુદાયલક્ષી બૃહદઆયોજનના ક્ષેત્રો (ખાસ વિકાસ યોજનાઓના સંદર્ભમાં) 2.1 ખાસ વિસ્તાર આયોજનની સંકલ્પના અને વિશિષ્ટ વિસ્તારોનાં આયોજન પ્રયત્નો (સૂકા વિસ્તાર – પર્વતીય વિસ્તાર –દરિયાકાંઠા) 2.2 પછાત સમુદાય વિકાસ આયોજનની સંકલ્પના - પ્રયત્નો (અનુસુચિત જાતી- જનજાતિ (SC- ST), સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત-અન્ય પછાત વર્ગ (SEBC-OBC) 2.3 જરૂરીયાતમંદ / વંચિત જૂથ માટે આયોજનની સંકલ્પના - પ્રયત્નો (અપંગો – વૃદ્ધો – મહિલાઓ	15
Unit 3 જરૂરીયાતોની ઓળખ -સહભાગી ગ્રામીણ ચકાસણી – મૂલ્યાંકન (Participatory Rural Appraisal) 3.1 જરૂરીયાતોની ઓળખ અને PRA ની સંકલ્પના સમજણ. 3.2 PRA નાં મુળતત્વો અને પ્રમુખ સિદ્ધાંતો 3.3 PRA ની અને પદ્ધતિઓ – પ્રયુક્તિઓ	15

Unit 4 ગ્રામવિકાસ પ્રકલ્પ અમલીકરણ અને મૂલ્યાંકન 4.1 ગ્રામવિકાસ પ્રકલ્પનો સામાન્ય ખ્યાલ 4.2 વિસ્તૃત પ્રકલ્પ અહેવાલ (DRP) – સામાન્ય સમજણ (Need Assessment Report) 4.3 પ્રકલ્પની દેખરેખ (મોનીટરીંગ) – મૂલ્યાંકન વ્યવસ્થા (વિવિધ પ્રકારના અહેવાલો – દૈનિક – પાક્ષિક – માસિક – મધ્ય સ્તરીય અને અંતિમ અહેવાલ) નો ખ્યાલ	15
--	-----------

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks લેખિત કસોટી (20 Marks) 2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)
External Assessment: University Exam – 60 Marks લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	ભારતમાં ગ્રામવિકાસ – બાબુભાઈ અવરાણી, અનંડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2.	ડૉ. લોકેશ જૈન – વ્યવસ્થાપન : સિદ્ધાંતો અને વ્યવહાર, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ – 2016.
3.	વિકાસને વરેલા – મનસુખ સલ્લા
4.	સરકારશ્રી દ્વારા પ્રકાશિત યોજનાકીય અહેવાલો – માહિતી પુસ્તિકાઓ.
5.	આયોજનનો પરિચય, બદ્રીપ્રસાદ શાહ, યુની. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ , અમદાવાદ
6.	ગ્રામીણ વિકાસ: સિદ્ધાંત, નિતિયાંં એવં પ્રબંધ – કટારસિંહ - 2011, અનુ. યતીન્દ્રસિંહ સિસોદિયા, રાવત પબ્લીકેશન – જયપુર।
7.	ભારતमें जिला नियोजन व्यवस्था: एक परिचय, रमेशप्रसाद द्विवेदी, International Journal of Adva in Social Sciences, Vol. – 3, Issue-3, 2015.
8.	ग्राम विकास योजना और प्रबंध – RDD-3, छन्डीरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विश्व विद्यालय, न्यु डि 1992, ISBN-81-7263-149-9.
9.	सामुदायिक भागीदारी और विकास, डॉ. सीमा रस्तोगी, लक्ष्मी नारायण अग्रवाल, 2022
10.	ग्रामीण विकास और योजना निर्माण, डॉ. आर.के. वर्मा, प्रकाशन संस्थान, दिल्ली, 2020
11.	Development Planning in India, M. V. Rao & A.P. Singh, Deep & Deep Publications, 2020.
12.	Inclusive Development and Marginalized Groups, B. Mohanty, Rawat Publications, 2020.
13.	Participatory Rural Appraisal and Planning, N. Narayanasamy, SAGE Publications, 2018.
14.	Planning for Rural Development, Vasant Desai, Himalaya Publishing House, 2019.
15.	Rural Development: Principles, Policies and Management, Katar Singh, SAGE Publications, 2021.

Web & Other Study Resources:

1	https://tribal.gujarat.gov.in/vanbandhu-kalyan-yojna-blue?lang=Gujarati
2	https://sje.gujarat.gov.in/gscdc/home?lang=English
3	https://planning.gujarat.gov.in/sagarkhedu-sarvangi-vikas-yogana.htm# :
4	https://niti.gov.in
5	https://rural.nic.in
6	https://epgp.inflibnet.ac.in
7	https://panchayat.gov.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 4	[paper code] BRPD402	Subject Name પાક ઉત્પાદન અને પ્રાકૃતિક ખેતી (Crop Production and Natural Farming)	[Compulsory]
		Credit: 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours: 45(Th.)+30(Pr.) = 75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	કૃષિ પાકોની અને પ્રાકૃતિક ખેતીની જરૂરિયાત સંદર્ભની પ્રાથમિક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થીઓમાં પાક ઉત્પાદનના મૂળભૂત તત્વોની સમજ વિકસશે. CO.2 વિદ્યાર્થી બીજ માવજત - ઉત્પાદન - જાળવણી શીખશે. CO.3 ગુજરાતના વિવિધ વર્ગના પાકો અને તેની ઉત્પાદન પદ્ધતિથી અવગત થશે. CO.4 સાંપ્રત સમાજમાં પ્રાકૃતિક ખેતીનું મહત્વ જાણી પ્રાકૃતિક ખેતી કરવાની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે.
------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO 10	PO 11	PO 12	Avg (CO)

CO1	3	2	-	-	-	-	1	-	2	-	-	2	2
CO2	3	2	-	-	-	-	1	-	2	-	-	2	2
CO3	3	2	-	-	-	-	1	-	2	-	-	2	2
CO4	3	2	-	3	-	-	1	-	2	-	-	3	2.33
Avg (PO)	3	2	-	3	-	-	1	-	2	-	-	2.25	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રયોગશાળા 3. જૂથ ચર્ચા 4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય 7. નિદર્શન
--------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 પાક ઉત્પાદનના મૂળ તત્વો (ખેડ - ખાતર - પાણી) 1.1 ખેડ - ખેડ એટલે શું? ખેડના લાભ અને ગેરલાભ, ખેડના પ્રકારો 1.2 ખાતર - સેન્દ્રીય ખાતર (સેન્દ્રીય ખાતર એટલે શું? લાભાલાભ અને પ્રકારો, રાસાયણિક (રાસાયણિક ખાતર એટલે શું ?, લાભાલાભ અને પ્રકારો) અને જૈવિક (જૈવિક ખાતર એટલે શું ?, લાભાલાભ, અને પ્રકારો) 1.3 પાણી - છોડના વિકાસમાં પાણીનું મહત્વ અને ભૂમિકા, પાકની કટોકટીની અવસ્થાએ પાણીની જરૂરિયાત.	11
Unit 2 પાક ઉત્પાદનનાં મૂળતત્વ (બીજ) 2.1 બીજ એટલે શું? બીજનું મહત્વ, બીજ શુદ્ધતાના હેતુઓ 2.2 બીજના પ્રકારો, પસંદગી અને ગુણવત્તા 2.3 બીજ ઉત્પાદન/પ્રમાણન 2.4 બીજ માવજત 2.5 બીજ સંગ્રહ અને જાળવણી	11
Unit 3 ગુજરાતનાં પાકો 3.1. પાકોનું વર્ગીકરણ - ઋતુ પ્રમાણે, પ્રદેશ પ્રમાણે, પ્રકાર પ્રમાણે, સમયગાળા પ્રમાણે 3.2 ધાન્ય વર્ગના પાકો - ઘઉં, બાજરી, મકાઈ, ડાંગર 3.3 રોકડીયા પાકો - કપાસ, દિવેલા, મગફળી, જીરું, શેરડી 3.4 શાકભાજી પાકો -બટેટા, કોબીઝ, ફલાવર, રીંગણ, ટામેટાં, મરચાં 3.5 કઠોળ વર્ગ - તુવેર, મગ	11

Unit 4 પ્રાકૃતિક (ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા આધારિત) ખેતીની સંકલ્પના અને આવશ્યકતા	12
4.1 પ્રાકૃતિક ખેતીનો ખ્યાલ અને વ્યાખ્યા, આબોહવાકીય પરિવર્તનમાં પ્રાકૃતિક ખેતીનું મહત્વ, પ્રાકૃતિક ખેતીના હેતુઓ 4.2 પ્રાકૃતિક ખેતીની લાક્ષણિકતાઓ, પ્રાકૃતિક ખેતી અને તેના મૂળભૂત સિદ્ધાંત, મહત્વ, કાર્યક્ષેત્ર 4.3 પ્રાકૃતિક ખેતીના મુખ્ય આધારસ્તંભો, પદ્ધતિઓ/પ્રકારો, પ્રાકૃતિક ખેતરની લાક્ષણિકતાઓ અને રચના 4.4 પ્રાકૃતિક ખેતીમાં ઉપયોગી પદાર્થો અને તેને બનવાની રીત 4.5 પ્રાકૃતિક ખેતીમાં રોગ અને જીવાત નિયંત્રણ	

પ્રત્યક્ષ કાર્ય

1. વિવિધ પ્રકારની ખેડ અને ખેડના સાધનોનું નિરીક્ષણ કરવું. 2. રાસાયણિક અને સેન્દ્રીય ખાતરોનો પરિચય કરવો. 3. વિવિધ પ્રકારના બીજ અને તેની જાળવણીની વિવિધ રીતો શીખવી. 4. પ્રાકૃતિક ખેતીના પ્લોટની મુલાકાત લેવી. 5. ખાતરની ગણતરીનો અભ્યાસ. 6. કમ્પોસ્ટ ખાતર બનાવવું.	30
---	----

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન 100 %

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	પાક ઉત્પાદનના સિદ્ધાંતો – ભાગ – 1, ભાગ-2, બાબુભાઈ અવરાણી.
2.	કૃષિ જ્ઞાન ગંગોત્રી ગ્રંથ શ્રેણી-1, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી.
3.	શાકભાજી વિજ્ઞાન – બાબુભાઈ અવરાણી
4.	પર્યાવરણ સાથી –CEE, અમદાવાદ.
5.	પ્રાકૃતિક કૃષિ, આચાર્ય દેવવ્રત, નિયામક, સમેતિ અને એસએનઓ, આત્મા, કૃષિ, ખેડૂત કલ્યાણ અને સહકાર વિભાગ, ગુજરાત, 2020.
6.	બીજ વિજ્ઞાન અને ગુજરાતનો બિયારણ ઉદ્યોગ, સંપાદન ડો. ડી. બી. દેસાઈ, ડો. જી. એ. પટેલ, નરેન્દ્ર કે. પટેલ ગુજરાત કૃષિ વિજ્ઞાન મંડળ, અમદાવાદ.
7.	શાકભાજી, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ
8.	ક્ષેત્ર વિદ્યા અને ખેતીના નુતન આયામો
9.	फसल उत्पादन के सिद्धांत, डॉ. ओ.पी. चौधरी, राजस्थान हिंदी ग्रंथ अकादमी, 2020.
10.	પ્રાકૃતિક ખેતી - એક નવ વિકલ્પ, ડૉ. રમેશ શર્મા, પ્રભાત પ્રકાશન, 2021
11.	Fundamentals of Crop Production, Dr. Reddy & Tyagi, Kalyani Publishers, 2020.
12.	Principles of Agronomy, T.Y. Reddy, Kalyani Publishers, 2021.
13.	Natural Farming in India, Subhash Palekar, ZBNF Trust, India, Reprint, 2022

Web & Other Study Resources:

1	https://agri.gujarat.gov.in
2	https://agriwelfare.gov.in/
3	https://icar.org.in
4	https://zbnf.in
5	https://epgp.inflibnet.ac.in
6	https://www.aau.in/
7	http://www.jau.in/
8	http://www.nau.in/
9	http://www.sdau.edu.in/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 4	[paper code] BRPD403	Subject Name સામાજિક સંશોધન પદ્ધતિઓ (Social Research Methods)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	જ્ઞાન સર્જન માટે વૈજ્ઞાનિક જ્ઞાન અને વિશ્લેષણાત્મક બુદ્ધિની જરૂરિયાત વિશે સમજણ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થીમાં વિજ્ઞાનનો અર્થ, લક્ષણો અને ગ્રામીણ વિકાસના ક્ષેત્રમાં સામાજિક સંશોધનની ઉપયોગીતાની સમજ વિકસશે. CO.2 સામાજિક સંશોધનના સોપાનોની સમજ અને ઉત્કલ્પના અને ખ્યાલ ઘડતરની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે. CO.3 સામાજિક સંશોધનમાં સમષ્ટિ, નિદર્શન અને માહિતી એકત્રીકરણની પ્રયુક્તિઓની સમજ અને કુશળતા વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે. CO.4 માહિતી સંપાદન, સાંકેતિકરણ અને અહેવાલ લેખનની સમજ અને કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO 10	PO 11	PO 12	Avg (CO)
CO1	3	3	2	2	2	2	1	-	2	2	-	3	2.18
CO2	3	3	2	-	2	2	2	-	2	2	2	-	2.22
CO3	3	3	2	1	2	2	3	2	2	2	2	3	2.25
CO4	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	-	3	2.36
Avg (PO)	2.75	2.75	2.00	1.75	2.25	2.00	2.00	2.00	2.00	2.25	2.00	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કાર્યશાળા 3. જૂથ ચર્ચા 4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય
Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 વિજ્ઞાનની પ્રાથમિક સમજ 1.1 વિજ્ઞાનનો અર્થ અને લક્ષણો 1.2 વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો અર્થ અને લક્ષણો 1.3 ગ્રામીણ વિકાસના ક્ષેત્રોમાં સંશોધનની ઉપયોગીતા	15
Unit 2 સંશોધનના પાયાના ખ્યાલો 2.1 સંશોધનનો અર્થ અને સોપાનો 2.2 ઉપકલ્પનાનો અર્થ, લક્ષણો અને મહત્વ 2.3 ખ્યાલનો અર્થ, લક્ષણો અને મહત્વ	15
Unit 3 સામાજિક સંશોધનમાં સમષ્ટિ, નિદર્શન અને માહિતી 3.1 સમષ્ટિનો અર્થ અને પ્રકારો, નિદર્શનો અર્થ અને પ્રકારો 3.2 માહિતી એટલે શું? - ગૌણ માહિતી એટલે શું? ગૌણ માહિતીના સ્ત્રોતો 3.3 માહિતી એકત્રીકરણની વિવિધ પ્રયુક્તિઓ - પ્રશ્નાવલી: અર્થ, લક્ષણો, ઉપયોગીતા, મર્યાદા, પ્રકાર અને ઘડતર - મુલાકાત: અર્થ, લક્ષણો અને પ્રકારો - મુલાકાત અનુસૂચિ: અર્થ અને લક્ષણો - મુલાકાત માર્ગદર્શિકા: અર્થ અને લક્ષણો - નિરીક્ષણ: અર્થ, પ્રકારો અને લક્ષણો	15
Unit 4 સંશોધન અહેવાલ લેખન 4.1 માહિતીનું સંપાદન, સંકેતિકરણ, વર્ગીકરણ, સારણીકરણ અને પૃથક્કરણ (પરિચયાત્મક) 4.2 અહેવાલ લેખનનો અર્થ, અહેવાલ લેખનના પગથિયા 4.3 અહેવાલ લેખનમાં ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks)

(સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટપ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:	
1.	સમાજશાસ્ત્રની સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાશાસ્ત્રીય વિશ્લેષણ, એ. જી. શાહ અને જે. કે. દવે, અનડા બુક ડીપો, અમદાવાદ.
2.	સામાજિક સંશોધનની પદ્ધતિઓ, એ.જી. શાહ અને જે. કે. દવે, અનડા બુક ડીપો, અમદાવાદ.
3.	સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ, એચ.જી. દેસાઈ અને કે.જી. દેસાઈ, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ, અમદાવાદ.
4.	શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર, પ્રો. ડી. એ. ઉચાટ, રાજકોટ.
5.	સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર, ડૉ. આર. એસ. પટેલ, જય પબ્લિકેશન, અમદાવાદ.
6.	શોધ પદ્ધતિ (Research Methodology), સી.આર. કોઠારી, કિતાબ મહલ, ઇલાહાબાદ, 2020.
7.	ગ્રામ્ય વિકાસ મેં અનુસંધાન પદ્ધતિ, ડૉ. એમ.એસ. વર્મા, હિંદી ગ્રંથ અકાદમી, 2020.
8.	સામાજિક અનુસંધાન કી પ્રવિધિયાં, ડૉ. જયંત સિંહ, પ્રભાત પ્રકાશન, 2020.
9.	Research Methodology Methods and Techn, C. R. Kothari, New Age International Publisher, New Delhi.
10.	Research Methodology Methods and Techn, C. R. Kothari, New Age International Publisher, New Delhi.
11.	Social Research Methods (5th ed.), Bryman, A. (2016). Oxford University Press.
12.	The Practice of Social Research (15th ed.), Babbie, E. (2020). Cengage Learning.
13.	Research Methodology: Methods and Techniques (4th ed.), Kothari, C. R. (2018). New Age International.
14.	Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners (5th ed.), Kumar, R. (2019). SAGE Publications.
Web & Other Study Resources:	
1	https://censusindia.gov.in/
2	https://www.mospi.gov.in/
3	https://niti.gov.in/
4	https://www.coursera.org/courses?query=social%20research

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural)	[paper code] BRPDInt - 401	Subject Name ઇન્ટર્નશિપ (Internship)	[Compulsory]
--	----------------------------	--------------------------------------	--------------

Planning and Development) – 4			
		Credit: 2	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામ સમુદાયમાં કામ કરી કૌશલ્ય વિકસાવવાની તૈયારી		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી ગ્રામ ઉત્કર્ષની કામગીરીમાં સક્રિય ભાગીદારી કરી વિકાસ કાર્યની કુશળતાઓ વિકસાવશે. CO.2 વિદ્યાર્થીઓમાં અહેવાલ લેખનની કુશળતા આવશે.
-------------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO 10	PO 11	PO 12	Avg (CO)
CO1	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	2	3	2.58
CO2	2	2	2	-	2	1	2	-	2	2	-	2	1.89
Avg (PO)	2.5	2.5	2.5	2.0	2.0	1.5	2.0	3.0	2.5	2.5	2.0	2.5	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કાર્યશાળા 3. ક્ષેત્ર કાર્ય 4. સ્વાધ્યાય 5. કેસ સ્ટડી
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ઇન્ટર્નશિપ કાર્ય, મૂલ્યાંકન અને અહેવાલ લેખન કામગીરી – - વિદ્યાર્થી 8 દિવસનો ઇન્ટર્નશિપ ગ્રામીણ ઉત્કર્ષ સંદર્ભમાં કામ કરતી સરકારી/સ્વૈચ્છિક/સહકારી/સંસ્થા કે વ્યક્તિ સાથે કામ કરી શકે. - વિદ્યાર્થીઓ નિવાસ દરમિયાન સંસ્થા/વ્યક્તિ દ્વારા ચાલતી ગ્રામ ઉત્કર્ષ કામગીરીમાં સક્રિય રીતે કામગીરી બજાવશે. - વિદ્યાર્થી દૈનિક કામગીરી અને સમગ્ર અહેવાલ તૈયાર કરશે.	60

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks અહેવાલ લેખન અને મૌખિક પરીક્ષા
External Assessment: University Exam – 60 Marks વિદ્યાર્થીએ જ્યાં સંસ્થા/વ્યક્તિ પાસે તાલીમ લીધેલ છે તેમના દ્વારા વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન

Text & Reference Books:	
1.	फील्ड वर्क और इंटरनशिप रिपोर्ट लेखन, डॉ. आशा पांडे, सागर पब्लिकेशन, २०२१
2.	स्वैच्छिक संगठनों में इंटरनशिप का योगदान, डॉ. नीरज श्रीवास्तव, सहकार भारती प्रकाशन, 2020
3.	Internship Manual for Rural Engagement, A.K. Singh & R. Prakash, Concept Publishing, Delhi, 2017
4.	Field Work Training in Social Work, Sanjoy Roy, Rawat Publications, 2013
Web & Other Study Resources:	
1	
2	
3	

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural	[paper code] BRPDIntE- 401*	Subject Name	[Compulsory]
---	-----------------------------	--------------	--------------

Planning and Development)		ઇન્ટર્નશિપ (Internship)	
		Credit: 4	Teaching Hours: 120
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામ સમુદાયમાં કામ કરી કૌશલ્ય વિકસાવવાની તૈયારી		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી ગ્રામ ઉત્કર્ષની કામગીરીમાં સક્રિય ભાગીદારી કરી વિકાસ કાર્યની કુશળતાઓ વિકસાવશે. CO.2 વિદ્યાર્થીઓમાં અહેવાલ લેખનની કુશળતા આવશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PO9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	2	3	2.58
CO2	2	2	2	-	2	1	2	-	2	2	-	2	1.89
Avg (PO)	2.5	2.5	2.5	2.0	2.0	1.5	2.0	3.0	2.5	2.5	2.0	2.5	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કાર્યશાળા 3. ક્ષેત્ર કાર્ય 4. સ્વાધ્યાય 5. કેસ સ્ટડી
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs. 120
Unit 1 ઇન્ટર્નશિપ કાર્ય, મૂલ્યાંકન અને અહેવાલ લેખન કામગીરી – - વિદ્યાર્થી 15 દિવસનો ઇન્ટર્નશિપ ગ્રામીણ ઉત્કર્ષ સંદર્ભમાં કામ કરતી સ્વૈચ્છિક/સહકારી/સંસ્થા કે વ્યક્તિ સાથે કામ કરી શકે. - વિદ્યાર્થીઓ નિવાસ દરમિયાન સંસ્થા/વ્યક્તિ દ્વારા ચાલતી ગ્રામ ઉત્કર્ષ કામગીરીમાં સક્રિય રીતે કામગીરી બજાવશે. - વિદ્યાર્થી દૈનિક કામગીરી અને સમગ્ર અહેવાલ તૈયાર કરશે.	

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks અહેવાલ લેખન અને મૌખિક પરીક્ષા
External Assessment: University Exam – 60 Marks વિદ્યાર્થીએ જ્યાં સંસ્થા/વ્યક્તિ પાસે તાલીમ લીધેલ છે તેમના દ્વારા વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન

Text & Reference Books:	
1.	फील्ड वर्क और इंटरनशिप रिपोर्ट लेखन, डॉ. आशा पांडे, सागर पब्लिकेशन, २०२१
2.	स्वैच्छिक संगठनों में इंटरनशिप का योगदान, डॉ. नीरज श्रीवास्तव, सहकार भारती प्रकाशन, 2
3.	Internship Manual for Rural Engagement, A.K. Singh & R. Prakash, Concept Publish Delhi, 2017
4.	Field Work Training in Social Work, Sanjoy Roy, Rawat Publications, 2013
Web & Other Study Resources:	
1	
2	

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 5	[paper code] BRPD501	Subject Name પશુપાલન અને ડેરી વિજ્ઞાન (Animal Husbandry and Dairy Science)	[Compulsory]
		Credit: 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours: 45(Th.)+30(Pr.) = 75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	પાલતુ પશુ, પશુપાલન અને પશુપાલકો વિષયક સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ભારતમાં પશુપાલનની અગત્યતા સમજી ભારતની મુખ્ય દુધાળા પશુઓની ઓલાદો વિષયક સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં આવશે. CO.2 પશુસંવર્ધનનો ઇતિહાસ, જરૂરિયાત અને રીતોથી વિદ્યાર્થીઓ અવગત થશે. CO.3 પશુ પોષણ અને પશુ પસંદગીના માપદંડોની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં આવશે. CO.4 પશુ વ્યવસ્થા, પશુઓના સામાન્ય દર્દોની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે અને સફળ ગોપાલક બનવા માટેની કુશળતા મેળવશે.
------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	1	1	1	-	1	-	1	-	1	3	1.33
CO2	3	2	2	1	2	-	2	-	1	-	2	3	1.67
CO3	3	3	2	1	2	-	2	-	2	-	2	3	2.00
CO4	3	3	3	2	3	2	3	2	3	3	3	3	2.75
Avg (PO)	3.00	2.50	2.00	1.25	2.00	0.50	2.00	0.50	1.75	0.75	2.00	3.00	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રયોગશાળા 3. જૂથ ચર્ચા 4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત-ગૌશાળા અને સફળ પશુપાલકોની મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય 7. કેસ સ્ટડી
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 પશુપાલનનું મહત્વ – દૂધાળા પશુઓની વિવિધ ઓલાદો 1.1 ભારતમાં પશુપાલનની અગત્યતા. 1.2 ભારતમાં ગાયોની મુખ્ય ઓલાદો (ગીર, કાંકરેજ, શાહીવાલ, થરપારકર, લાલ સીંધી અને ડાંગી) – તેની વિશેષતાઓ અને તેનું વર્ગીકરણ. 1.3 ભારતમાં ભેંસોની મુખ્ય ઓલાદો (સુરતી, મહેસાણી, જાફરાબાદી અને મુર્ઘ) – તેની વિશેષતાઓ અને તેનું વર્ગીકરણ. 1.4 પરદેશી અને દેશી ભારતીય ઓલાદો (ગાય) નું સંકરણ. 1.5 પશુ પસંદગીના માપદંડ.	12
Unit 2 પશુ સંવર્ધન 2.1 પશુ સંવર્ધન – જરૂરિયાત - મહત્વ - હેતુ અને તેનો ટૂંકો ઇતિહાસ 2.2 પશુ સંવર્ધનની રીતો – યદ્યચ્છ, સગોત્રીય, બહિર, વિજાતીય 2.3 પશુ પ્રજનનનો પ્રાથમિક પરિચય 2.4 કૃત્રિમ બીજદાન - ઇતિહાસ અને લાભાલાભ	11
Unit 3 પશુ પોષણ – પશુ પસંદગીના માપદંડો 3.1 વાગોળતા પ્રાણીઓનું પાચનતંત્ર અને તેની રચના 3.2 પશુ પોષણ; પશુ આહારમાં પોષક તત્વો, કાર્બોહાઇડ્રેટો, પ્રોટીન, ખનિજો, પ્રજીવકો 3.3 પશુને ખોરાક આપતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો – ખોરાક નક્કી કરવાના સિદ્ધાંતો અને ખવરાવવાના ધોરણો – ખોરાકની ગણતરી 3.4 ઘાસચારાના પાકો – ફાયદા – વર્ગીકરણ (મકાઈ, જુવાર, રજકો, બાજરી, સંકર નેપીયર, ગીની ઘાસ)	11

Unit 4 પશુ વ્યવસ્થા – પશુના સામાન્ય દર્દો – સફળ ગોપાલન 4.1 પશુ વ્યવસ્થાનું મહત્વ અને પશુ રહેઠાણ (ગૌશાળાની રચના) 4.2 પશુના સામાન્ય દર્દો (ખરવા મોવા, માતા બળીયા, ગળસૂંઢો, ગાંઠીયો તાવ, કાળીયો તાવ અને ક્ષય) – લક્ષણો – ઉપચાર - દવાઓ (પરિચયાત્મક) 4.3 દૂધનું બંધારણ – સ્વચ્છ દૂધ ઉત્પાદન – જાળવણી 4.4 ડેરી ઉદ્યોગના પ્રકારો (ખેતી સાથેનો મિશ્ર ડેરી ઉદ્યોગ, ધંધાદારી ગોપાલકો, ગ્રામ વિસ્તારમાં દૂધ ભેગું કરી વેચવાનો ડેરી ઉદ્યોગ, શહેરી તબેલા, મોટા ડેરી ફાર્મ, ધી-માખણ બનાવતા છૂટક કેન્દ્રો અને સહકારી ડેરી ઉદ્યોગ)	11
---	-----------

પ્રત્યક્ષ કાર્ય

1. ગૌશાળા મુલાકાત અને પશુઓનો પ્રાથમિક પરિચય મેળવવો. 2. વિવિધ ઓલાદોને પ્રત્યક્ષ રીતે ઓળખતા શીખવી અને તેના લક્ષણોનું નિરીક્ષણ કરવું. 3. પશુ રહેઠાણ વ્યવસ્થા સમજવા ગૌશાળાની પ્રત્યક્ષ મુલાકાત. 4. પશુ માવજત તેમજ રોગો વિશે પશુપાલકોની મુલાકાત લઈ જમીની હકીકતો (ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા આધારિત પશુપાલન) ને સમજવાનો પ્રયત્ન કરવો. 5. ડેરીની મુલાકાત લેવી. 6. દસ ઘાસચારા પાકોનો આલ્બમ તૈયાર કરવો.	30
--	-----------

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટપ્રેઝન્ટેશન, MCQ, વિદ્યાર્થી પોતાના વિસ્તારની સ્થાનિક ગાય/ભેંસ ઓલાદોનો પરિચય તૈયાર કરશે

3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન 100 %

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	વ્યવહારુ ગોપાલન - શ્રી કે.સી. શુક્લા - યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ, (તૃતીય આવૃત્તિ), 1997.
2.	પશુ સંવર્ધન અને પશુ ચિકિત્સા - બાબુભાઈ અવરાણી - અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ, (પાંચમી આવૃત્તિ), 1991.
3.	ઉચ્ચતર પશુપાલન - બાબુભાઈ અવરાણી - અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ (ચોથી આવૃત્તિ), 1991.
4.	સામયિકો - 1. કૃષિ જીવન 2. કૃષિગોવિદ્યા
5.	પશુપાલન વિજ્ઞાન, ડૉ. એન.પી. શુક્લા, કિતાબ મહલ, ઇલાહાબાદ, 2019.
6.	પશુપાલન એવં દુગ્ધ વિજ્ઞાન, ડૉ. કે.એસ. સિંહ, રાજસ્થાન હિંદી ગ્રંથ અકાદમી, 2021.
7.	Handbook of Animal Husbandry, ICAR Experts, Indian Council of Agricultural Research (ICAR), 2020.

Web & Other Study Resources:

1	https://dahd.nic.in
2	https://icar.org.in
3	https://nddb.coop
4	https://epgp.inflibnet.ac.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 5	[paper code] BRPD502	Subject Name બાગાયત (Horticulture)	[Compulsory]
		Credit: 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours: 45(Th.)+30(Pr.) = 75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	બાગાયતી પાકો, બાગાયતી ઉત્પાદન તેમજ ફળઝાડ સંવર્ધનની રીતોની પ્રાથમિક જાણકારી		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ખોરાકમાં ફળોનું મહત્વ, બાગાયતી પાકો માટે અનુકૂળ આબોહવા અને સ્થળ પસંદગીના માપદંડોથી વિદ્યાર્થી માહિતગાર બનશે. CO.2 ફળાડ સંવર્ધનની બીજ અને બિજેતર પધ્ધતિઓ વિદ્યાર્થી સમજશે અને અજમાવતા શીખશે. CO.3 ફળ પાકોનું મૂલ્યવર્ધન અને ફળાડ માવજતની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે. CO.4 ગુજરાતના મુખ્ય ફળાડ પાકોને જમીન, જાત, સંવર્ધન, રોપણી, માવજત જેવી અગત્યની બાબતોથી વિદ્યાર્થી માહિતગાર બનશે.
-------------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	2	3	2	-	2	-	2	2	-	3	2.33
CO2	3	2	3	2	2	-	3	-	2	3	2	3	2.56
CO3	3	3	3	2	3	-	3	2	3	3	2	3	2.75
CO4	3	2	2	3	2	-	2	-	2	2	-	3	2.33
Avg (PO)	3.0	2.25	2.5	2.5	2.25	-	2.5	2.0	2.25	2.5	2.0	3.0	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. પ્રયોગશાળા 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય 7. નિદર્શન
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 બાગાયત પરિચય 1.1 ખોરાકમાં ફળોનું મહત્વ 1.2 બાગાયત માટે આબોહવા અને જમીન 1.3 બાગાયત માટે સ્થળ પસંદગીના માપદંડો 1.4 ખેડ – આંતરપાક અને લીલો પડવાસ	11
Unit 2 ફળઝાડ સંવર્ધન – સંવર્ધનની વિવિધ રીતો 2.1 બીજ સંવર્ધનની રીત અને લાભાલાભ 2.2 બીજેતર સંવર્ધનની રીતો (મૂલોત્પાદનીય, ઉપરોપણની રીત) અને લાભાલાભ 2.3 કલમની સફળતાના આધાર સ્તંભો 2.4 પેશી સંવર્ધન (ટીસ્યુક્લ્ચર) મહત્વ – વ્યવહારુ ઉપયોગો અને પદ્ધતિઓ	11
Unit 3 ફળ પાકોનું મૂલ્યવર્ધન અને ફળઝાડ માવજત 3.1 ફળ બનાવટોના વિવિધ પ્રકારો (જામ, જેલી, શરબત, અથાણાં અને સૂકવણી - ભારતીય પરંપરા અનુસાર) 3.2 ફળઝાડ અને બહાર 3.3 છટણી અને કેળવણી	11
Unit 4 ગુજરાતના ફળ પાકો (હવામાન, જમીન, જાત, સંવર્ધન, રોપણી, માવજત, સંભાળ, પાણી, છટણી અને કેળવણી, આંતરપાક, આંતરખેડ, ખાતર, ગોડ, રોગ, જીવાતો. 4.1 આંબો – ચીકુ 4.2 લીંબુ – આંબળા 4.3 કેળ – પપૈયા 4.4 દાડમ – નાળીયેર	12

પ્રત્યક્ષ કાર્ય

1. વિવિધ ફળઝાડનાં બીજની પ્રત્યક્ષ ઓળખ. 2. બીજેતર સંવર્ધનની રીત રૂપે વિવિધ કલમો જેવી કે આંખ કલમ, ગુટી કલમ, ભેટ કલમ, દાબ, નૂતન કલમ કરવી. 3. બોર્ડો મિશ્રણ અને બોર્ડો પેસ્ટ બનાવવાની રીત સમજવી.	30
--	----

4. નર્સરીની મુલાકાત.	
5. કોલ સ્ટોરેજની મુલાકાત લેવી.	

Assessment Methods:

Internal Assessment:

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)
2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ, વિદ્યાર્થી પોતાના સ્થાનિક વિસ્તારના ફળ – પાકોનો પ્રાથમિક પરિચય તૈયાર કરશે.
- 3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન 100 %

External Assessment: University Exam – 60 Marks
લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	ફળઝાડ વિજ્ઞાન, બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2.	સામયિકો- 1. કૃષિજીવન 2. કૃષિગોવિદ્યા
3.	ઉદ્યાન વિજ્ઞાન (Horticulture), ડૉ. આર.કે. શર્મા, રાજસ્થાન હિંદી ગ્રંથ અકાદમી, 2021.
4.	ફલ પ્રસંસ્કરણ ઓર મૂલ્યવર્ધન, ડૉ. અરુણ કુમાર, એવરગ્રીન પબ્લિકેશન, 2021.
5.	Fundamentals of Horticulture, K. V. Peter, ICAR – Indian Council of Agricultural Research, 2021.
6.	Value Addition in Fruits and Vegetables, S. Ranganna, Tata McGraw Hill, Reprint 2021.

Web & Other Study Resources:

1	https://agri.gujarat.gov.in
2	https://icar.org.in
3	https://cish.res.in
4	https://nhb.gov.in
5	https://epgp.inflibnet.ac.in
6	https://www.aau.in/
7	http://www.jau.in/
8	http://www.nau.in/
9	http://www.sdau.edu.in/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 5	[paper code] BRPD503	Subject Name સહકાર વ્યવસ્થાપન (Co-operation Management)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	સહકાર અને સહકારી પદ્ધતિ વિષયક જાગૃતતા અને પ્રાથમિક જાણકારી		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી વિવિધ આર્થિક પદ્ધતિઓને સહકાર વચ્ચેની સામ્યતા અને ભિન્નતા તથા લાભાલાભને સમજશે. CO.2 સ્થાનિક અને વૈશ્વિક સહકારી પ્રવૃત્તિઓના વિકાસ, વિસ્તાર અને આવશ્યકતાને વિદ્યાર્થી સમજશે. CO.3 ગ્રામીણ વિકાસ ક્ષેત્રે કાર્યરત વિવિધ સહકારી મંડળીઓની રચના, ઉદ્દેશ્ય અને કાર્યરીતિથી વિદ્યાર્થી પરિચિત થશે. CO.4 વિદ્યાર્થીમાં સહકાર ક્ષેત્રે ઉદ્યોગસાહસિકતાના ગુણો અને કુશળતા વિકસશે અને રાષ્ટ્રીય સ્તરની સહકારી સંસ્થાઓનો પરિચય વિદ્યાર્થીને મળશે.
------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2.00
CO2	3	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	2	2.00
CO3	3	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	3	2.00
CO4	3	2	2	2	2	1	1	1	2	2	3	3	2.00
Avg (PO)	3.00	2.00	1.50	1.75	1.67	1.00	1.00	1.00	2.00	2.00	3.00	2.50	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. કાર્યશાળા 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 સહકાર વિષયવસ્તુ 1.1 સહકારનો અર્થ અને લક્ષણો 1.2 સહકારના આધુનિક સિદ્ધાંતો 1.3 સહકારના મૂલ્યો 1.4 આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ અને સહકાર મૂડીવાદ – સમાજવાદ – મિશ્ર અને સહકાર	15
Unit 2 સહકારી પ્રવૃત્તિનો ઉદભવ અને વિકાસ 2.1 વિશ્વમાં સહકારી પ્રવૃત્તિનો ઉદભવ અને વિકાસ – ઇંગ્લેન્ડ, જર્મની, ડેન્માર્ક, ઇઝરાયલ 2.2 ભારતમાં સહકારી પ્રવૃત્તિનો ઉદભવ અને વિકાસ 2.3 ગુજરાતમાં સહકારી પ્રવૃત્તિનો ઉદભવ અને વિકાસ	15

Unit 3 સહકારી પ્રવૃત્તિના સ્વરૂપો અને વહીવટ 3.1 વિવિધ સહકારી સંસ્થાઓનો પ્રાથમિક પરિચય - સહકારી ખેતી મંડળી - સામુદાયિક સહકારી ખેતી મંડળી - સહકારી સિંચાઈ મંડળી - જંગલ કામદાર સહકારી મંડળી - હસ્તકલા મંડળી - વૃક્ષ ઉત્પાદક સહકારી મંડળી - મીઠા ઉદ્યોગ કામદાર સહકારી મંડળી 3.2 પ્રાથમિક દૂધ ઉત્પાદક સહકારી મંડળી 3.3 પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ સહકારી મંડળી 3.4 ખાંડ ઉત્પાદક સહકારી મંડળી 3.5 ખેતધિરાણ વ્યવસ્થાનું ત્રિસ્તરીય માળખું 3.6 સહકારી સંસ્થાઓનું વ્યવસ્થાતંત્ર - ચૂંટાયેલ વ્યવસ્થાતંત્ર સાધારણ સભા, વ્યવસ્થાતંત્રની જરૂરિયાત, સાધારણ સભાના કાર્યો – હક્કો, ફરજો, જવાબદારીઓ, વ્યવસ્થાપક સમિતી, સભાસદની લાયકાત – અધિકારો, ફરજો, પ્રમુખ – મંત્રી – ફરજો. - પગારદાર વ્યવસ્થાતંત્ર વહીવટી અધિકારી – મંત્રી – મેનેજર – ફરજો અને કામગીરી 3.7 સહકારી ધિરાણ મંડળીનો કાયદો – 1940 (સામાન્ય પરિચય) ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ – 1961 તથા 1981-82 ના સુધારા સાથે – પરિચયાત્મક	15
Unit 4 સહકારી સંસ્થાઓ 4.1 નાબાર્ડ - NABARD 4.2 નેશનલ ડેરી ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ - NDDB 4.3 રાષ્ટ્રીય સહકારી વિકાસ નિગમ 4.4 અમૂલ	15
Assessment Methods:	

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks)

(જિલ્લા / રાજ્ય કે રાષ્ટ્રીય સ્તરની સહકારી સંસ્થાનો પરિચય, ગ્રામકક્ષાએ કાર્યરત કોઈ એક પ્રકારની સહકારી મંડળીનો સમગ્રલક્ષી/પરિચયાત્મક અહેવાલ રચના, સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ક્ષેત્રીય મુલાકાત, ચાર્ટપ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	સહકાર ભાગ – 1, 2 શ્રીમતી બી.એચ. ઇલાવિયા, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
2.	ભારતમાં સહકારી પ્રવૃત્તિ, ડૉ. શાંતિલાલ મહેતા, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
3.	સહકાર દર્શન, જગદીશચંદ્ર મુલાણી, પ્રમુખ પ્રકાશન, અમદાવાદ
4.	સહકાર સિદ્ધાંત અને વ્યવહાર, દર્શનસિંહ શીખ અને બનેસિંહ ગઢવી, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.
5.	સહકાર-1 અને 2, સી. જમનાદાસ કંપની, અમદાવાદ.
6.	સહકાર પરિચય, ડૉ. દિલીપ આર. વજાણી, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, રાજકોટ.
7.	સહકારી સિદ્ધાંત ઓર પ્રબંધન, ડૉ. એમ.પી. સિંહ, લક્ષ્મી નારાયણ અગ્રવાલ, 2021.
8.	સહકારિતા ઓર સહકારી સંસ્થા, ડૉ. વી.કે. મિશ્રા, પ્રભાત પ્રકાશન, 2020.
9.	Cooperation and Cooperative Management, T.N. Hajela, Konark Publishers, 2020.
10.	Cooperation in India, Dubhashi, P.R., Vikas Publishing House, Reprint 2022.
11.	Amul: The Cooperative Model, Verghese Kurien, Rupa Publications, Reprint, 2020.

Web & Other Study Resources:

1	https://www.nabard.org
2	https://www.nddb.coop
3	https://ncui.coop
4	https://iccoop.gov.in
5	https://epgp.inflibnet.ac.in
6	https://www.amul.com/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 5	[paper code] BRPD504	Subject Name ગ્રામ આયોજન અને વિકાસના ક્ષેત્રો (Village Planning and Sectors of Development)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	જીવનની ગુણવત્તા સુધાર માટે જરૂરી ક્ષેત્રો સ્વાસ્થ્ય, શિક્ષણ અને વસ્તીની અગત્યતા અને તે સંદર્ભના પ્રાથમિક આયોજનોનો ખ્યાલ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ગ્રામીણ માનવ સંસાધનની જીવન ગુણવત્તા માપનના માપદંડો અને જીવન ગુણવત્તા સુધારની જરૂરિયાતને વિદ્યાર્થી સમજશે. CO.2 શિક્ષણ અને માનવ સંસાધન વિકાસના સંબંધને વિદ્યાર્થી સમજશે અને શિક્ષણના ગુણવત્તા સુધાર આયોજનની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે. CO.3 વિદ્યાર્થીમાં ગ્રામીણ વિકાસના સંદર્ભમાં સ્વાસ્થ્યનું મહત્વ, સ્વાસ્થ્ય નીતિ અને ગ્રામીણ સ્વાસ્થ્યના મુખ્ય પ્રશ્નો અને વિકાસાત્મક કાર્યક્રમોની સમજ વિકસશે. CO.4 ભારતના વસ્તી પ્રશ્નોને સમજી, વસ્તી વિષયક વિવિધ પરિબલો સંદર્ભમાં થયેલ આયોજનો - કાર્યક્રમો વિષયક સમજ વિદ્યાર્થીમાં વિકાસશે.
------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	2	2	2	—	—	1	—	—	—	3	2.29
CO2	3	3	2	—	2	2	1	—	2	2	1	2	2.09
CO3	3	3	3	3	2	1	—	1	—	—	1	2	2.38
CO4	2	3	2	2	2	3	1	—	2	1	1	2	2.22
Avg (PO)	2.75	2.75	2.25	2.33	2.00	2.00	1.00	1.00	2.00	1.50	1.00	2.25	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. કેસ સ્ટડી 5. પેનલ ચર્ચા 6. સ્વાધ્યાય
---------------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ગ્રામીણ માનવ સંસાધનની જીવનની ગુણવત્તા 1.1 ગ્રામીણ ક્ષેત્રે માનવ વિકાસનો પ્રાથમિક ખ્યાલ (Human development concept) 1.2 માનવ વિકાસના માપદંડો (Human development measurement) 1.3 જીવનની ગુણવત્તા સુધારાની જરૂરિયાત (મહત્વ) (Need of Human development)	15
Unit 2 શિક્ષણ અને માનવ સંસાધન વિકાસ 2.1 શિક્ષણ અને તેનો માનવ વિકાસ સાથે સંબંધ 2.2 ભારતીય જ્ઞાન પરંપરા અને ભારતમાં શૈક્ષણિક તંત્રના સુધારાઓ 2.3 શિક્ષણની ભારતીય સમાજ ઉપર અસરો 2.4 શિક્ષણની માંગ અને તેનું આયોજન (પ્રાથમિક ખ્યાલ)	15
Unit 3 ભારતમાં સ્વાસ્થ્ય આયોજન 3.1 ભારતમાં સ્વાસ્થ્ય આયોજનના ધ્યેયો અને સહસ્રાબ્દિ વિકાસ લક્ષ્યાંકો 3.2 ભારતમાં સ્વાસ્થ્ય નીતિ (પ્રાથમિક ખ્યાલ) 3.3 ભારતમાં સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાઓ (ગ્રામીણ મહિલા અને બાળકોના સંદર્ભમાં) 3.4 મહિલા સ્વાસ્થ્ય સંબંધિત પ્રમુખ કાર્યક્રમો/યોજનાઓ (RCH Reproductive Child Health – જનની સુરક્ષા યોજના)	15
Unit 4 ભારતમાં વસતિ વિષયક આયોજન 4.1 વસતિ શાસ્ત્રનો અર્થ અને કાર્યક્ષેત્ર 4.2 ભારતમાં વસતિ અંગેનું માળખું 4.3 વસતિ વધારો અને તેના માટે જવાબદાર પરિબળો 4.4 ભારતની વસતિ ગણતરી – વિગતો અને સ્ત્રોતો અને ઉપયોગ	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	સરકારી વિભાગો દ્વારા પ્રકાશિત ઇ-મેન્યુઅલ્સ RCH – સ્વાસ્થ્ય વિભાગ – સેન્સસના વિવિધ પ્રકાશનો.
2.	માનવ સંસાધનનું અર્થશાસ્ત્ર (શિક્ષણ) ન્યુ પોપ્યુલર પ્રકાશન, સુરત.
3.	માનવ સંસાધનનું અર્થશાસ્ત્ર (સ્વાસ્થ્ય), ન્યુ પોપ્યુલર પ્રકાશન, સુરત.
4.	શિક્ષણ ભીતરનો ખજાનો.
5.	નઇ તાલીમનું નવનીત – સંપાદક – રામચંદ્રભાઈ પંચોલી, સર્વોદય પ્રકાશન, સહકારી સંસ્થા, સુરત.
6.	વ્યવસ્થાપનનાં સિદ્ધાંતો અને વ્યવહાર – ડૉ. લોકેશ જૈન, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ.
7.	વિકાસ કે વૃદ્ધિ – ડૉ. ધનશ્યામ શાહ અને અન્ય, યજ્ઞ પ્રકાશન, વડોદરા, 2018.
8.	Gujarat Human Development Report – Pro. Indira Hirvey & others ,2004, MGI Ahmedabad.
9.	ભારતીય અર્થ વ્યવસ્થા – દત્ત – સુંદરમ્ – એસ. ચંદ્ર પ્રકાશન, 2018.
10.	સામાજિક ક્ષેત્રનું અર્થશાસ્ત્ર – ડૉ. બી.કે. ભટ્ટ, પોપ્યુલર પ્રકાશન, સુરત, 2011-12.
11.	The beautiful tree –Dharmpal (1983)

Web & Other Study Resources:

1	https://www.censusindia.gov.in/
2	https://hdr.undp.org
3	https://rural.nic.in
4	https://mohfw.gov.in
5	https://niti.gov.in

Program and Semester Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 6	[paper code] BRPD601	Subject Name વિસ્તરણ અને લોકભાગીદારી (Extension and People Participation)	[Compulsory]
		Credit 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours 45(Th.)+30(Pr.) = 75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ભારતના સંદર્ભમાં આયોજિત વિકાસના પ્રયત્નોની – પદ્ધતિઓની જરૂરિયાત અને લોક ભાગીદારીની અગત્યતાની સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી વિસ્તરણની સંકલ્પના સમજશે અને સફળ વિસ્તરણ કાર્યકરના ગુણો સમજશે, વિકસાવશે. CO.2 વિસ્તરણની વિવિધ પદ્ધતિઓની સમજ અને વાપરવાની કુશળતા વિદ્યાર્થીમાં કેળવાશે. CO.3 સંદેશાવ્યવહારના મૂળભૂત તત્વો, તેના વિવિધ મોડેલ્સ અને સંદેશાવ્યવહારમાં આવતા અવરોધોથી વિદ્યાર્થીઓ માહિતગાર બનશે. CO.4 વિદ્યાર્થીમાં લોકભાગીદારીની સંકલ્પના અને અભિગમોની સમજ ઉપરાંત ગ્રામ્યકક્ષાએ લોકભાગીદારી મેળવવા માટેની કુશળતાઓ વિકસશે.
-------------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs \ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	2	2	3	3	1	3	2	1	1	3	2.17
CO2	3	3	3	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2.33
CO3	3	3	1	-	2	3	2	2	1	2	1	2	2.00
CO4	3	3	3	3	3	3	1	3	2	3	2	3	2.67
Avg (PO)	3.00	2.75	2.25	2.33	2.50	3.00	1.50	2.50	1.50	2.00	1.50	2.75	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રદર્શન 3. જૂથ ચર્ચા 4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય 7. રોલ પ્લે
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 વિસ્તરણની સંકલ્પના 1.1 વિસ્તરણનો અર્થ અને મહત્વ 1.2 વિસ્તરણનાં કાર્યક્ષેત્રો 1.3 વિસ્તરણ કાર્યકરની લાક્ષણિકતાઓ / સફળ વિસ્તરણ કાર્યકરના લક્ષણો	11
Unit 2 વિસ્તરણ પદ્ધતિઓ 2.1 વિસ્તરણની પદ્ધતિઓની સંકલ્પના 2.2 વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિઓનો પરિચય 2.3 જૂથ સંપર્ક પદ્ધતિઓનો પરિચય 2.4 સમુદાય સંપર્ક પદ્ધતિઓનો પરિચય	11
Unit 3 સંદેશાવહન 3.1 વિસ્તરણમાં સંદેશાવહન (સંચાર) અને તેના આધારભૂત તત્વો 3.2 સંદેશાવહન (સંચાર)નાવિવિધ મોડલ્સ 3.3 સારા સંદેશાવહન (સંચાર)ના લક્ષણો 3.4 સંદેશાવહન (સંચાર)માં આવતા અવરોધો	11
Unit 4 લોકભાગીદારી 4.1 લોકભાગીદારીની સંકલ્પના-અર્થ-વ્યાખ્યા 4.2 લોકભાગીદારીનું મહત્વ 4.3 લોકભાગીદારીના અભિગમો 4.4 લોકભાગીદારી મેળવવા માટેના સોપાનો	12

પ્રત્યક્ષ કાર્ય

- વિસ્તરણની વિવિધ પદ્ધતિઓને અમલમાં મૂકી ગ્રામીણ વિસ્તારમાં પ્રત્યક્ષ કાર્ય કરવું. - વિદ્યાર્થી પ્રત્યક્ષ કાર્ય માટેની નોંધપોથી બનાવશે તેમજ ગોઠવાયેલા પ્રત્યક્ષ કાર્યોમાં તેની સામેલગીરી સક્રિયતા – કુશળતાના આધારે તેમનું મૂલ્યાંકન વિષય અધ્યાપક કરશે. - વિસ્તરણની વિવિધ પદ્ધતિ પ્રયોજતા કાર્યક્રમ ગોઠવવા દા.ત- . પ્રદર્શન, શેરી નાટક ,સૂત્રલેખન વગેરે.	30
--	----

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1.લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટપ્રેઝન્ટેશન, MCQ, વિસ્તરણની વિવિધ પ્રવિધીઓનો ઉપયોગ)

3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન 100 % આંતરિક

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ, ડૉ. ઇશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય, યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
2.	વિસ્તરણ શિક્ષણ, બાબુભાઈ અવરાણી, બકુલભાઈ અવરાણી, ત્રીજી આવૃત્તિ, 1995, અપ્રકાશન, અમદાવાદ.
3.	વિસ્તરણ શિક્ષણના મૂળ તત્વો, પ્રો. ધીરજ ધકાન, 1998, પ્રકાશક – કનકડી. ધકાન, પી. સોસાયટી, જામનગર.
4.	ગ્રામ વિકાસમાં લોકભાગીદારી, 2009, ડૉ. વિદ્યુત જોશી, પ્રકાશક, પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
5.	Approaches to participation in Rural Development, Pub. – ILO Zeanewa, 1984.
6.	ગ્રામ સ્વ વિકાસ, લેખક – રોલેન્ડ બન્ય, અનુવાદ – બાબુભાઈ અવરાણી, 1994, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
7.	લોક સહયોગથી વિકાસ ભણી, મનસુખ સલ્લા (સંપા.), નવભારત સાહિત્ય મંદિર.
8.	ક્રિયાનું સમાજશાસ્ત્ર, ડૉ. આમ્રપાલી મર્યન્ટ, ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
9.	સમૂહ માધ્યમોનું સમાજશાસ્ત્ર – ડૉ. અનિલ વાઘેલા, અનડા બુક ડીપો, 2013-14.
10.	પ્રસાર શિક્ષા, ત્રિપાઠી, એસ.એલ., યુનિવર્સિટી પબ્લીકેશન, દરિયાગંજ, ન્યુ દિલ્હી, 2008.
11.	વિસ્તાર શિક્ષા और ग्रामीण विकास, - शर्मा, आर) .के .2020). राजस्थान हिंदी ग्रंथ अकादमी.
12.	सामुदायिक विकास और विस्तार कार्य, गुप्ता, वी) .के .2018). आर्य बुक डिपो.
13.	Approaches to participation in Rural Development, Pub. – ILO Zeanewa, 1984.
14.	Rural Development: Putting the Last First, Chambers, R. (2019), Routledge.
15.	Guide to Extension Training, Oakley, P. & Garforth, C. (2017), FAO Publications.

Web & Other Study Resources:

1	www.aau.in
2	www.gseei.ac.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 6	[paper code] BRPD602	Subject Name પાક સંરક્ષણ Crop Protection	[Compulsory]
		Credit: 3(Th.)+1(Pr.) = 4	Teaching Hours: 45(Th.)+30(Pr.) = 75
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	કૃષિ ઉત્પાદન અને પાક સંરક્ષણ ની સમજ હોય તેમ જ રાસાયણિક દવાઓનો ઉપયોગ તેના લાભાલાભ અને રોગ કારકોની સામાન્ય પરિચિતતા		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વનસ્પતિ રોગ અને પાક સંરક્ષણના વિવિધ પરિબલોની સમજ વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે. CO.2 વિદ્યાર્થી કીટકોથી અને તેના ઉપદ્રવ વધવાના કારણોથી જાણકાર બનશે. CO.3 કીટક નિયંત્રણ માટેની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને સંકલિત કીટક નિયંત્રણની કુશળતા વિદ્યાર્થીઓમાં કેળવાશે. CO.4 વનસ્પતિમાં થતા રોગો, તેની ઓળખ અને તેનું વર્ગીકરણ વિદ્યાર્થી કુશળતાપૂર્વક કરી શકશે.
-------------------------	---

	CO.5 વનસ્પતિમાં રોગનો ફેલાવો કરનારા પરિબળો અને રોગ નિયંત્રણના સિદ્ધાંતોની સમજ વિદ્યાર્થીમાં આવશે. CO.6 વનસ્પતિમાં થતા અગત્યના રોગો અને બહુભોજી કીટકોથી વિદ્યાર્થી માહિતગાર બનશે.
--	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs\ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	-	3	-	-	1	-	-	-	-	2	2.20
CO2	3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	2.50
CO3	3	2	3	3	2	-	2	-	-	-	-	3	2.57
CO4	3	3	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2.25
CO5	3	3	-	2	-	-	-	-	-	1	-	2	2.20
CO6	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2.00
Avg (PO)	3.00	2.50	2.50	2.20	2.00	-	1.33	-	-	1.00	-	2.20	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. પ્રયોગશાળા 3. જૂથ ચર્ચા 4. અવલોકન 5. ક્ષેત્ર મુલાકાત 6. સ્વાધ્યાય 7. નિદર્શન
--------------------	--

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 પાક સંરક્ષણ 1.1 પાક સંરક્ષણ એટલે શું? કૃષિમાં તેની અગત્યતા અને તેમા સમાવેશ વિવિધ પરિબલો પૈકી નીચેના પરિબલોનો ટૂંકમાં અભ્યાસ 1.2 કિટક 1.3 વનસ્પતિ રોગ 1.4 નિંદણ	10
Unit 2 કિટક, તેનો પરિચય અને તેના ઉપદ્રવ વધવાના કારણો 2.1 કિટક પરિચય - કિટકની વ્યાખ્યા - કિટકની શરીર રચના - કિટકનું વર્ગીકરણ - કિટકમાં કાયાન્તરણ, તેના પ્રકાર, વિવિધ અવસ્થા અને નિર્મોચનની ક્રિયા. - મોજણી અને નિગાહ પદ્ધતિ, ક્ષમ્યમાત્રા અને આર્થિક નુકશાન સ્તરનો અભ્યાસ 2.2 કિટકોનો ઉપદ્રવ વધવાના કારણો - જંગલોનો નાશ - કિટકના કુદરતી દુશ્મનોનો નાશ - ઘનિષ્ઠ ખેતી પદ્ધતિ - સુધારેલી ખેતી પદ્ધતિ - નવો પાક/જાતની આયાત - નવા વિસ્તારમાં કિટકની આયાત - આકસ્મિક રીતે વિદેશી કિટકની આયાત - અનાજ સંગ્રહની અવૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓ - કિટકની ખોરાક લેવાની ટેવ	10

Unit 3 કિટક નિયંત્રણ માટેની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને સંકલિત કિટક નિયંત્રણ 3.1 કુદરતી કિટક નિયંત્રણ 3.2 કૃત્રિમ કિટક નિયંત્રણ - કર્ષણ પદ્ધતિ - ભૌતિક પદ્ધતિ - યાંત્રિક પદ્ધતિ - રાસાયણિક પદ્ધતિ - જૈવિક પદ્ધતિ - કિટક નિયંત્રણમાં સૂક્ષ્મ જીવાણુઓનો ઉપયોગ	10
Unit 4 વનસ્પતિ રોગ, તે થવાના કારણો અને રોગનું વર્ગીકરણ 4.1 રોગની વ્યાખ્યા 4.2 રોગ કારણો - જીવાણુ - કુગ - વાઈરસ - માઈકોપ્લાઝમા - ફૂમિ 4.3 રોગનું વર્ગીકરણ - રોગ ફેલાવવાના પ્રકાર મુજબ - રોગની ઉગ્રતા મુજબ - રોગની વ્યાપકતા મુજબ - પ્રાથમિક ચેપ મુજબ - રોગના લક્ષણ મુજબ	10

Unit 5 રોગનો ફેલાવો અને તે અટકાવાના સિદ્ધાંતો 5.1 ફેલાવો કરનાર પરિબલો 1. બીજ 2. પવન 3. પાણી 4. જમીન 5. ખેત ઓજાર 6. પશુ, કિટકો 7. રોગીષ્ઠ ભાગો 5.2 રોગ નિયંત્રણના સિદ્ધાંતો 1. રોગ પ્રેરક નિષેધ 2. ઉન્મૂલનનો સિદ્ધાંત 3. યજમાન પાકમાં પ્રતિકારકશક્તિ વધારવી 4. સરક્ષણનો સિદ્ધાંત	10
Unit 6 બહુભોજી કિટકો તથા અગત્યના રોગોનો અભ્યાસ 6.1 બહુભોજી કિટકો - લીલી ઈયળ - પાન ખાનારી ઈયળ - મોલો મશી - સફેદ માખી - તડતડિયા - શિપ્સ 6.2 રોગો - અંગારિયો - કોકડવા અને પંચરંગીયો - ટીક્કા - ચરમો - ગેરુ - સુકારો	10

પ્રત્યક્ષ કાર્ય

1. ક્ષેત્ર મુલાકાત દ્વારા કિટકની પ્રત્યક્ષ ઓળખ 2. ક્ષેત્ર મુલાકાત દ્વારા રોગનીપ્ર ત્યક્ષ ઓળખ 3. દવાના ઉપયોગમાં ધ્યાનમાં લેવાની કાળજી 4. દવાના રાસાયણિક અને વ્યાપારી નામો 5. દવાના વિવિધ સ્વરૂપો અને દ્રાવણ બનાવવાની રીત	30
---	----

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

3 પ્રત્યક્ષ કાર્યનું મૂલ્યાંકન 100 %

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	પાક સંરક્ષણ 1, 2, ભારતીય કૃષિ વિકાસ પરિષદ,
2.	કૃષિ કિટવિદ્યા 1, 2, ડૉ. જી.એ. પટેલ, એચ.કે. પટેલ
3.	જૈવિક નિયંત્રણ વિસ્તરણ નિયામકની કચેરી, યુનિવર્સિટી ભવન, કૃષિ ગોવિદ્યા પ્રકાશન વિભાગ, આણંદ.
4.	પાક સંરક્ષણ, વિસ્તરણ નિયામકની કચેરી, યુનિવર્સિટી ભવન, કૃષિગોવિદ્યા પ્રકાશન વિભાગ, આણંદ.
5.	કૃષિગોવિદ્યા, તંત્રી. કૃષિગોવિદ્યા કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ.
6.	કૃષિજીવન, તંત્રી. કૃષિજીવન, જી.એસ.એફ.સી. વડોદરા.
7.	કૃષિ વિજ્ઞાન, રોયલ કોમ્પલેક્સ, ભૂતખાના ચોક, રાજકોટ.
8.	પૌધ સંરક્ષણ એવં કીટ પ્રબંધન, ડૉ. આર.કે. સિંહ, પ્રભાત પ્રકાશન, 2020.
9.	કીટ એવં રસાયન, ડૉ. એલ. કે. વર્મા, લક્ષ્મી નારાયણ અગ્રવાલ, 2021.
10.	વનસ્પતિ રોગ વિજ્ઞાન, ભારત ભૂષણ પાઠક, કિતાબ મહલ, ઇલાહાબાદ, 2019.
11.	Element of Plant Protection. L. L. Pyenson
12.	Handbook of Plant Protection. S. P. Rao.
13.	Plant Protection Principle and Practices. T. K. Mukundan.
14.	Plant Diseases. R. S. Mathur.
15.	Recent Trends in Plant Protection, Mukesh Kumar Mishra & Arun Kumar, NIPA, 2023.
16.	Theory and Practice of Integrated Pest Management, Ramesh Arora & A.K. Dhawan, Scientific Publishers, 2019.
17.	Plant Pathology in India – S.S. Chahal, R.K. Khetarpal & T.S. Thind, Scientific Publishers, 2019
18.	Fundamentals of Plant Pathology, Sanjeev Kumar, NIPA, 2023

Web & Other Study Resources:

1	https://ppqs.gov.in/
2	https://www.iari.res.in
	https://agri.gujarat.gov.in
	https://agriwelfare.gov.in/
	https://icar.org.in
	https://epgp.inflibnet.ac.in
	https://www.aau.in/

	http://www.jau.in/
	http://www.nau.in/
	http://www.sdau.edu.in/

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) - 6	[paper code] BRPD603	Subject Name ગ્રામીણ ઉદ્યોગ સાહસિકતા (Rural Entrepreneurship)	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 60
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	સામુદાયિક વિકાસ માટે ઉદ્યોગ સાહસિકતાની અગત્યતાની સમજ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 ઉદ્યોગ સાહસિક અને ઉદ્યોગ સાહસિકતાની સંકલ્પના અને તેના વિકાસ સંદર્ભમાં જરૂરી પરિબલોની સમજ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસશે. CO.2 ઉદ્યોગ સાહસિકતા સંદર્ભના આર્થિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતોની સમજ અને સફળ ઉદ્યોગ સ્થાપવા માટેની પાયાની બાબતોથી વિદ્યાર્થી જાણકાર બનશે CO.3 ઉદ્યોગ સાહસિકો માટે સવલતોનું આયોજન અને સિદ્ધિ - પ્રેરણાની સમજ વિદ્યાર્થીમાં વિકસશે. CO.4 સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ કક્ષાના ઉદ્યોગો સ્થાપવા માટેની નીતિ અને પ્રોત્સાહન ક્યાંથી અને કેવી રીતે મેળવી શકાય, તેની જાણકારી વિદ્યાર્થીઓને મળશે અને વિદ્યાર્થીઓમાં ઉદ્યોગ સાહસિકતા વિકસશે.
------------------	---

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs\ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	2	2	2	-	2	-	2	-	2	2	3	2	2.11
CO2	2	3	2	-	2	-	2	-	2	2	3	2	2.22
CO3	2	2	2	-	2	-	2	-	2	3	3	2	2.18
CO4	2	3	2	-	2	-	2	2	2	3	3	3	2.45
Avg (PO)	2.00	2.50	2.00	—	2.00	—	2.00	2.00	2.00	2.50	3.00	2.25	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. કેસ સ્ટડી 3. જૂથ ચર્ચા 4. કાર્યશાળા 5. પ્રકલ્પ 6. સ્વાધ્યાય
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ઉદ્યોગ સાહસિક 1.1 ઉદ્યોગ સાહસિકનો અર્થ અને લાક્ષણિકતાઓ 1.2 ઉદ્યોગ સાહસિકના ગુણો 1.3 ભારતમાં ઉદ્યોગ સાહસિક વર્ગનો ઉદભવ અને વિકાસ 1.4 ભારતનાં ઉદ્યોગ સાહસિક વર્ગના અપૂરતા વિકાસના કારણો 1.5 ભારતમાં ઉદ્યોગ સાહસિક વર્ગના ઝડપી વિકાસ માટેના સૂચનો	15
Unit 2 ઉદ્યોગ સાહસિકતા 2.1 ઉદ્યોગ સાહસિકતાનો અર્થ અને લાક્ષણિકતાઓ 2.2 ઉદ્યોગ સાહસિકતા વિકાસના નિર્ધારક પરિબલ 2.3 ઉદ્યોગ સાહસિકતાના આર્થિક સિદ્ધાંતો 2.4 ઉદ્યોગ સાહસિકતાના મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો 2.5 ઉદ્યોગ સાહસિકતાની આવશ્યકતા 2.6 સફળ ઉદ્યોગ સ્થાપવા માટેની પાયાની બાબતો	15
Unit 3 સવલત આયોજન 3.1 પેદાશ પસંદગીનો ખ્યાલ, મહત્વ, પ્રક્રિયા 3.2 પ્રક્રિયા પસંદગી – ખ્યાલ, મહત્વ 3.3 સ્થાન પસંદગીનો અર્થ, મહત્વ અને અસર કરતા પરિબલો 3.4 ઉત્પાદન શક્તિ આયોજન – અર્થ, આધાર અને મહત્વ 3.5 સિદ્ધિ પ્રેરણા અને ઉદ્યોગ સાહસિકતા	15
Unit 4 સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો 4.1 સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ કક્ષાના ઉદ્યોગોનો અર્થ, ભારતમાં લઘુ ઉદ્યોગોનું મહત્વ 4.2 લઘુ ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે સરકારની નીતિ અને પ્રોત્સાહન યોજનાઓ 4.3 રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય કક્ષાના કેટલાક વિશિષ્ટ કુટિર અને લઘુ ઉદ્યોગો 4.4 લઘુ ઉદ્યોગ વિકાસ સહાયક સંસ્થાઓ - રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ, રાજ્ય સંસ્થાઓ	15

Assessment Methods:

Internal Assessment: 40 Marks

1. લેખિત કસોટી (20 Marks)

2. CCA (20 Marks) (સ્વાધ્યાય, મૌખિક પરીક્ષા, જૂથ ચર્ચા, ચાર્ટ, પ્રેઝન્ટેશન, MCQ)

External Assessment: University Exam – 60 Marks

લેખિત કસોટી

Text & Reference Books:

1.	એન્ટરપ્રિનિયોરશીપ ડેવલપમેન્ટ, ડી.આર. પટેલ, અનુલ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2.	ઉદ્યોગ સાહસિકતા – 1, 2, સી. જમનાદાસી કંપની, અમદાવાદ.
3.	ઉદ્યોગ સાહસિકતાનું સમાજશાસ્ત્ર, લીના બાદશાહ, પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ
4.	ઉદ્યમિતા વિકાસ (Entrepreneurship Development), એસ.એસ. ખનિજો, કિટાબમહલ, 2020.
5.	Entrepreneurial Development, C.B. Gupta & N.P. Srinivasan, Sultan Chand, 2020.
6.	Entrepreneurship Development, S.S. Khanka, S. Chand & Co. 2021.
7.	Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management, Norman Scarborough, Pearson Education, 2019.
8.	Small Scale Industries and Entrepreneurship, Vasant Desai, Himalaya Publishing House, 2022

Web & Other Study Resources:

1	https://www.niti.gov.in/
2	https://www.nabard.org
3	https://epathshala.nic.in
4	https://egyankosh.ac.in
5	https://msme.gov.in
6	https://www.startupindia.gov.in

[Program and Semester] Bachelor of Rural Studies – BRS (Rural Planning and Development) – 6	[paper code] BRPDInt :604	Subject Name સંસ્થાકીય તાલીમ Institutional Training	[Compulsory]
		Credit: 4	Teaching Hours: 120
Prerequisites/પૂર્વ આવશ્યકતા	ગ્રામીણ વિકાસના વિવિધ પાસાઓની સમજ અને અમલીકરણ માટે જરૂરી કુશળતાઓ		

Course Outcomes:	Upon completion of the course, students shall be able to CO.1 વિદ્યાર્થી ગ્રામ ઉત્કર્ષની કામગીરીમાં સક્રિય ભાગીદારી કરી વિકાસ કાર્યની કુશળતાઓ જેવી કે સર્વેક્ષણ, લોકસંપર્ક, સંબંધસ્થાપન, ઔપચારિક - અનોપચારિક સંસ્થાઓ સાથે જોડાણ વિગેરે વિકસાવશે. CO.2 વિદ્યાર્થી સંસ્થાની કાર્યરીતિથી પરિચિત થશે, વિદ્યાર્થીમાં અહેવાલ લેખનની કુશળતા આવશે અને નોકરી મેળવવાની કે વ્યવસાયિક બનવાની લાયકાત કેળવાશે.
-------------------------	--

Course Outcomes	Expected Mapping with Program Outcomes (1-Weak Correlation; 2-Medium Correlation; 3 – Strong Correlation)												
COs\ POs	PO 1	PO 2	PO 3	PO 4	PO 5	PO 6	PO 7	PO 8	PO 9	PO10	PO11	PO12	Avg (CO)
CO1	3	2	3	-	2	3	-	2	3	2	1	3	2.44
CO2	2	3	2	1	3	2	3	1	2	3	3	2	2.33
Avg (PO)	2.5	2.5	2.5	1.0	2.5	2.5	3.0	1.5	2.5	2.5	2.0	2.5	

Teaching Pedagogy:	1. વ્યાખ્યાન 2. ક્ષેત્ર કાર્ય 3. સ્વાધ્યાય 4. રોલ પ્લે 5. કેસ સ્ટડી
---------------------------	---

Lectures with Breakup	No of Hrs.
Unit 1 ઇન્ટર્નશિપ કાર્ય, મૂલ્યાંકન અને અહેવાલ લેખન કામગીરી – - વિદ્યાર્થી 15 દિવસનો ઇન્ટર્નશિપ ગ્રામીણ ઉત્કર્ષ સંદર્ભમાં કામ કરતી સ્વૈચ્છિક/સહકારી/સંસ્થા કે વ્યક્તિ સાથે કામ કરી શકે. - વિદ્યાર્થીઓ નિવાસ દરમિયાન સંસ્થા/વ્યક્તિ દ્વારા ચાલતી ગ્રામ ઉત્કર્ષ કામગીરીમાં સક્રિય રીતે કામગીરી બજાવશે. - વિદ્યાર્થી દૈનિક કામગીરી અને સમગ્ર અહેવાલ તૈયાર કરશે.	120

Assessment Methods:
Internal Assessment: 40 Marks અહેવાલ લેખન અને મૌખિક પરીક્ષા
External Assessment: University Exam – 60 Marks વિદ્યાર્થીએ જ્યાં સંસ્થા/વ્યક્તિ પાસે તાલીમ લીધેલ છે તેમના દ્વારા વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન

Text & Reference Books:	
1.	फील्ड वर्क और इंटरनशिप रिपोर्ट लेखन, डॉ. आशा पांडे, सागर पब्लिकेशन, २०२१
2.	स्वैच्छिक संगठनों में इंटरनशिप का योगदान, डॉ. नीरज श्रीवास्तव, सहकार भारती प्रकाशन, 2020
3.	Internship Manual for Rural Engagement, A.K. Singh & R. Prakash, Concept Publishing, Delhi, 2017
4.	Field Work Training in Social Work, Sanjoy Roy, Rawat Publications, 2013
Web & Other Study Resources:	
1	
2	